

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Svět jako vědomí a nic, nebo svět jako vůle a představa?

Srovnání pojetí vůle u Ladislava Klímy a Arthura

Schopenhauera

**The Word as a Consciousness and a Nothing or the World
as a Will and an Idea? The comparison of the Concept of Will**

by Ladislav Klima and Arthur Schopenhauer

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Miloslava Blažková, CSc.

Autor:

Jan Karela

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Svět jako vědomí a nic, nebo svět jako vůle a představa? Srovnání pojetí vůle u Ladislava Klímy a Arthura Schopenhauera.“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 11. 2019

Bc. Jan Karela

Poděkování

Rád bych zde poděkoval PhDr. Miloslavě Blažkové, CSc., za její trpělivé a vstřícné vedení při psaní mé diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce „Svět jako vědomí a nic, nebo svět jako vůle a představa? Srovnání pojetí vůle u Ladislava Klímy a Arthura Schopenhauera.“ je komparací pojetí vůle Arthura Schopenhauera a Ladislava Klímy. Práce vysvětluje pojetí vůle u obou srovnávaných filozofů. Dále práce srovnává tato jednotlivá pojetí a zabývá se jednotlivými rozdíly. Autor práce při zpracování vychází nejen z filozofie srovnávaných filozofů, ale i ze své znalosti upanišad, na které se oba srovnávaní filozofové ve svých myšlenkách odkazují. Smyslem práce není rozdíly pouze nalézt a popsat, ale i snaha domýšlet možné kontexty.

Klíčová slova

Bůh, celek, egodeismus, egosolismus, Klíma, smrt, svět, svoboda, Schopenhauer, upanišady, vědomí, vůle, život.

Annotation

Thesis „The world as consciousness and nothing, or the world as will and imagination? The comparison of the concepts of the will of Ladislav Klíma and Arthur Schopenhauer“ is a comparison between the concepts of the will of Arthur Schopenhauer and Ladislav Klíma. The thesis explains the concept of will of both compared philosophers. Further, the thesis compares these different concepts and deals with the differences. The author based this work on the philosophy of compared philosophers and also on his own knowledge of Upanishads. Both mentioned philosophers in their ideas refer to upanishads. The purpose of the thesis is find and describe the differences and also try to conceive possible contexts.

Keywords

Consciousness, dead, freedom, egodeismus, egosolismus, God, Klíma, Schopenhauer, whole, world, Upanishads, will, lif.

Obsah

Úvod	6
1. Srovnání pojetí vůle Arthura Schopenhauera a Ladislava Klímy	7
1.1. Arthur Schopenhauer.....	7
1.1.1. Věta o dostatečném důvodu.....	10
1.1.2. Čtyři třídy věty o dostatečném důvodu.....	11
1.1.3. Vůle podle Arthura Schopenhauera.....	15
1.1.4. Moje vůle.....	18
1.1.5. Přitakání životu a smrti.....	19
1.1.6. Vzepření se moci slepé vůle.....	20
1.2. Ladislav Klíma.....	21
1.2.1. Klímovo pojetí vůle.....	24
1.2.2. Svobodná vůle.....	27
1.2.3. Vůle k životu, vůle k moci, vůle k příjemnosti.....	30
1.2.4. Absolutní subjektivismus – egosolismus.....	32
1.2.5. Božství Ladislava Klímy.....	40
1.2.6. Sebevražda, smrt.....	42
1.2.7. Celek.....	45
Závěr	48
Literatura	50

Úvod

Touto diplomovou prací volně navazuji na svou práci bakalářskou, ve které jsem se zabýval pojetím božství Ladislava Klímy v kontextu východní filozofie, především upanišad. Zkušenosti nasbírané při psaní bakalářské práce zúročuji i při psaní této práce diplomové.

Rozhodl jsem se srovnat pojetí vůle v díle Arthura Schopenhauera a v díle Ladislava Klímy. Oba autoři vycházejí z východní filozofie. Oba autoři hovoří o své znalosti upanišad. Oba autoři patří mezi filozofy považující vůli, za důležitou veličinu ve svém učení, a to společně s třetím autorem, kterým je Fridrich Nietzsche. Dílo Fridricha Nietzscheho ve své práci ponechávám stranou, nikoli proto, že by bylo nezajímavé, nýbrž proto, že je příliš často zpracováváno. Považuji však za nutné se o něm v úvodu zmínit, pro dokreslení časové osy vývoje voluntarismu. Schopenhauer byl první z uvedené trojice, kdo vůli, jakožto filozofický princip představil, v jeho podání to je „vůle k životu“. Fridrich Nietzsche považoval za důležitější „vůli k moci“ a nejmladší filozof z uvedené trojice, Ladislav Klíma představil světu svou vůli jako „vědomí“.

Na základě výše uvedeného jsem stanovil hypotézu:

- 1) Princip filozofického systému Arthura Schopenhauera a Ladislava Klímy, bude postaven na stejném, nebo hodně podobném základu, protože oba vycházejí z upanišad;
- 2) Předpokládám, že Ladislav Klíma, jakožto nejmladší z výše uvedené trojice svou filozofií naváže na myšlenky Arthura Schopenhauera, rozvine je a domyslí, tudíž pojetí vůle obou autorů bude hodně blízké, ne-li stejné.

Metodologický postup práce

Prostudovat dílo Arthura Schopenhauera, a to především se zaměřením na jeho pojetí vůle. Toto pojetí v práci popsat. V další části práce prostudovat pojetí vůle v díle Ladislava Klímy a zde již při popisu provádět vzájemnou komparaci, vysvětlování, případně se snažit domýšlet zkoumané myšlenky obou autorů.

1. Srovnání pojetí vůle Arthura Schopenhauera a Ladislava

Klímy

1.1. Arthur Schopenhauer

„Individuální charakter je vrozený. Není to žádné dílo umění nebo náhodných okolností, ale dílo přírody samé. Vyjevuje se již v dítěti ... je to stejný charakter, jaký si ponесou v dospělosti. V základních rysech je dokonce dědičný, ale jen po otci, naopak inteligence po matce.“¹ Ponechám stranou rozporování Schopenhauerovy domněnky, a přijmu jeho myšlenku, že charakter je dědičný po otci a intelekt po matce. A právě z výše popsaného důvodu si neodpustím na počátku své práce alespoň stručně popsat Schopenhauerovo dětství a dospívání. Nechci zabřednout do hluboké biografie jeho života, ale považuji za nutné v kontextu následně popisovaných myšlenek Schopenhauerových popsat i z jakého prostředí on sám, a potažmo jeho myšlenky, vzešly.

Schopenhauer se narodil 22. února 1788 v Gdaňsku. Jeho otec byl obchodníkem a obchod měl v jeho rodě dlouhou tradici. Jeho matka byla téměř o dvacet let mladší, než otec a taktéž pocházela z obchodnické rodiny. *Podle Waltera Abendrotha byla talentovaná, dychtící po vzdělání a patrně od svatby s otcem Arthura Schopenhauera očekávala bohatstvím zajištěný život.*²

Místo narození Arthura Schopenhauera, bylo určeno dá se říci náhodně, rodiče sice cestovali do Anglie s úmyslem (jak uvádí Abendroth)³ přivést na svět svého potomka, jako vlastníka britského domovského práva, ovšem jak trefně uvádí Matthews: *„Přišel na svět jinde, než měl, a jeho život tak vlastně začal omylem.“⁴* Jeho otec se snažil zajistit Schopenhauerovi dobré vzdělání, samozřejmě předpokládal, že po něm převezme firmu

1 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 377. ISBN 978-80-200-1547-1.

2 ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). Volně podle s. 10-12 ISBN 80-85885-34-4.

3 ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). Volně podle s. 12 ISBN 80-85885-34-4.

4 MATTHEWS, Jack. Schopenhauerova vůle. Přeložil Stanislav RUBÁŠ. Jinočany: H & H, 2002, s. 15. ISBN 80-7319-012-5.

a když tedy mladý Arthur projevil nadání a i zájem studovat na gymnáziu a věnovat se vědě, otec mu dal na vybranou, buď studium, nebo dvouleté cestování s rodiči, ovšem s příslibem, že pak se bude věnovat studiu obchodu, nikoli gymnáziu. Schopenhauer souhlasil s cestou a nelitoval. Jak sám uvádí: „*Celkem vzato se těším z toho, že jsem touto cestou již brzy přivykl naprosto se nespokojit s pouhými slovy, nýbrž spíše pozorování, dojem a bezprostřední poznání věcí si cenit mnohem výše než znělá slova. Tak jsem zůstal navždy uchráněn před tím, abych někdy našel uspokojení v pouhých slovech spíše než ve věcech samotných.*“⁵

Byť by se zdálo, že zde se mladý filozof, svým rozhodnutím připravil o možnost studia filozofie a dalších věd, nejenže se tak nestalo, ale jak z výše citovaného textu vyplývá, cesta byla pro něj formováním jeho poznání pro celý další jeho život. Po návratu z dvouleté cesty nastoupil do učení, jako obchodní příručí. I zde zasáhla náhoda, pokud bychom ovšem o náhodě, po studiu Schopenhauerovy filozofie ještě mohli mluvit, zemřel jeho otec. Mohlo by se zdát, že smrtí otce je cesta k vytouženému studiu otevřená a Schopenhauer ihned opustí učení na místě obchodního příručího a vrhne se s chutí do studia gymnázia a klasických věd. Je třeba však říci, že se tak ihned nestalo. Domnívám se, že to byl i určitý způsob jeho projevu úcty ke svému otci a samozřejmě je to projev jeho charakteru. K otci choval úctu, což je znát z jeho konstatování: „*kdyby Heinrich Floris Schopenhauer nebyl býval mužem, kterým byl, byl by býval Arthur Schopenhauer stokrát zahynul.*“⁶ Smrt jeho otce, utonutím byla obestřena domněnkou, zda nešlo o sebevraždu. Jakou roli zde hrál věkový rozdíl rodičů budoucího filozofa a to, že starý pán ke konci života trpěl hypochondrií, hluchotou, zveličoval obchodní problémy a patrně nebyl ani příliš šťastný se mohu jen domnívat. Nicméně, jaký postoj k tomu zaujímal Schopenhauer sám, lze dovodit z jeho vlastního vyjádření: „*Poněvadž můj dobrý otec byl chorý a bědný odkázán na vozík, byl by zůstal osamocen, nenaplňoval-li by u něj jeden starý sluha takzvanou milosrdnou povinnost. Má paní matka pořádala večírky, zatímco on v samotě chřádl, a bavila se zatímco on zakoušel hořká muka. To je ženská láska.*“⁷

5 ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 14 ISBN 80-85885-34-4.

6 ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 15 ISBN 80-85885-34-4.

7 ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 15 ISBN 80-85885-34-4.

Zde se jistě utvořil i jeho vztah k ženám, ale krom toho se domnívám, že to byl i důvod, aby Schopenhauer ihned po smrti svého otce nezběhl z učení na obchodního příručího. Aby svým odchodem od úkolu, který mu dal jeho otec, nezneuctil v sobě jeho památku. Nutno podotknout, že ačkoli Schopenhauer neměl v úmyslu se obchodu věnovat, projevil pro něj natolik velký talent, že až do své smrti s majetkem, který mu po smrti otce připadl nakládal natolik rozumně, že mu stačil k pohodlnému životu, což jak se ukáže později, druhý filozof Ladislav Klíma rozhodně neuměl.

Gymnázium začal studovat až ve svých skoro dvaceti letech, ovšem hned v prosinci musel místo studia změnit. Dnes bychom řekli díky klukovině, sepsal totiž posměšnou báseň vůči profesorovi. Další gymnázium již zdárně dokončil, opět na rozdíl od Ladislava Klímy, který se svou povahou nebyl schopen udržet své tělo ve školních zdech, tak Schopenhauer byl student pilný a poctivý, což dokládají jeho pozdější filozofické spisy, propracované do detailů.

Dále se již nebudu zabývat podrobnostmi Schopenhauerova životopisu, to z mého pohledu podstatné, co nám může nastínit jeho charakter si myslím se již odehrálo během mládí a dospívání. Musím se jen zmínit o osudu jeho díla, ačkoli se sám domníval, že jeho filozofie je převratná, jeho knihy si nenacházely čtenáře a jeho přednášky na univerzitě neměly posluchače. Přesto Schopenhauer vydržel věrný své filozofii a svým myšlenkám, byť jeho knihy znamenaly pro vydavatele ztrátu a část svých spisů si musel vydat na vlastní náklady.

A na závěr stručné životopisné charakteristiky, ještě zmíním jeho poměr k profesorům filozofie: „*Že za krátko červi mé tělo ohlodají, je myšlenka, kterou ještě mohu snést, - ale profesori filozofie mou filozofii! - z toho mám hrůzu.*“⁸ Profesorská filozofie, byla pro Schopenhauera podle Abendrotha, pravzor duševní nesvobody, považoval činnost profesorů filozofie za pouhý výklad myšlenkového světa dřívějších filozofů. Sám Schopenhauer pronikal do daných světových zkušeností, vycházel z bezprostřední životní zkušenosti, nebo se aspoň domníval, že to činí. Naproti tomu profesori filozofie, nedělali nic jiného, než pouhým výkladem již známých myšlenek, tento dochovaný myšlenkový odkaz obměňovali a nejspíše i korumpovali. Sám život zavalil Schopenhauerovi příčinu k filozofování a takovou filozofii nemohli profesori filozofie pochopit, natož interpretovat. Snad ani nemusím připomínat, jak předchozí věta zapadá

⁸ ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 7 ISBN 80-85885-34-4.

do výše popsaného názoru samotného Schopenhauera na jeho dvouletou cestu s rodiči, který jsem citoval výše. Ano již tehdy pochopil, že nelze nalézt uspokojení v pouhých slovech, aniž by se pokusil proniknout k podstatě věcí samotných v životě jako takovém.

1.1.1. Věta o dostatečném důvodu

Dříve, než se budu věnovat Schopenhauerově pohledu na vůli, musím se pokusit popsat „Větu o dostatečném důvodu.“ Svět je objektivizací vůle, to znamená, že vše, co my jako lidé vnímáme jako objekt, není nic jiného než projev vůle o sobě, jako takové, a protože toto jsme schopni vnímat jako objekty, jedná se objektivizaci vůle samé. Nelze stručně ihned vysvětlit myšlenky, které Schopenhauer vyjádřil v několika knihách svého díla, proto, prosím zatím přijměte výše popsané, jako fakt, který, jak doufám, se mi v průběhu práce podaří blíže vysvětlit.

„Naše poznávací vědomí, vystupující jako vnější a vnitřní smyslovost (receptivita), rozvažování a rozum, se rozpadá na subjekt a objekt a neobsahuje kromě toho nic. Být objektem pro subjekt a být naší představou je totéž. Všechny naše představy jsou objekty subjektu a všechny objekty subjektu jsou naše představy.“⁹ Z toho vyplývá, že jedinou možností poznání jsou naše smysly informující naše rozvažování a náš rozum. Tento způsob poznání se musí nutně rozpadnout na subjekt a objekt (ponechám zatím stranou otázku, zda existuje subjekt a objekt, a zda Schopenhauer chtěl rozdělit svět na subjekt a objekt, později s k tomu vrátím), tento rozpad je nutný, naše smysly podávají v rámci svých možností informace o světě a já, jakožto myslící a rozvažující bytost tyto informace nějak zpracovávám, čím se utvrzuji v tom, „že jsem“ a „jsem subjektem“, zatímco vše mimo mě je objektem. Vše co ke mně přichází prostřednictvím mých smyslů, je vnitřně nutně zpracováno rozvažováním a rozumem. Nic, žádný objekt ke mně nemůže proniknout mimo mé rozvažování, mimo můj rozum a mimo mé smysly, tudíž nelze myslet jinak, než že každý objekt se nutně v tomto procesu musí stát představou. Schopenhauer se však domnívá, že všechny naše představy (tudíž objekty) navzájem, jsou spolu v nějaké, a to apriorně určitelné vazbě a tudíž se nic, co by nepodléhalo takové vazbě, bylo tedy jakkoli nezávislé, nemůže stát pro nás objektem. Tuto vazbu, toto spojení, vyjadřuje věta o dostatečném důvodu.

⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 55/55. ISBN 978-80-200-1547-1.

„Věta o dostatečném důvodu ve všech svých tvarech je jediným principem a jediným nositelem veškeré a každé nutnosti. Nutnost totiž nemá jiný pravý a zřetelný smysl než smysl nevyhnutelnosti následku, je-li stanoven důvod. Každá nutnost je tedy podmíněná. Absolutní, tj. Bezpodmínečná nutnost je tedy *contradictio in adjecto*¹⁰.“¹¹ Být nutný totiž neudává nikdy nic jiného, než vyplývat z daného důvodu. Z výše popsaného vyplývá, že pokud mají všechny naše představy (tedy všechny objekty pro subjekt) mezi sebou vzájemnou vazbu a věta o dostatečném důvodu je jediným nositelem veškeré nutnosti a zároveň je tato věta i vyjádřením vazby mezi našimi představami, pak mají všechny objekty (tedy naše představy) nějaký důvod. Jinými slovy, vše co považujeme za smyslový svět podléhá nějakému důvodu. To, co nepodléhá větě o dostatečném důvodu, to znamená, to co nemá nutný důvod, nebo chcete-li je důvodem samo sobě, to také není a nemůže být objektem (představou) v našem smyslovém světě.

1.1.2. Čtyři třídy věty o dostatečném důvodu

1.1.2.1 První třída objektů pro subjekt a o tvaru věty o dostatečném důvodu, který v ní panuje

*První třída představ se týká představ názorných, přičemž názorné jsou v protikladu k představám myšleným, tedy k abstraktním pojmům; úplných, to znamená, že neobsahují pouze formální, ale i materiální složku jevů; empirických, protože neobsahují pouze zřetězení myšlenek, ale mají svou příčinu v počitkovém podnětu našeho těla.*¹² Věta o dostatečném důvodu v této třídě představ se dle Schopenhauera projevuje jako zákon kauzality. Sám tuto větu nazývá *Větou o dostatečném důvodu dění*.

„Každý účinek je při svém nástupu změnou a právě proto, že nenastal již dříve, je nepochybným poukazem na jinou jemu předcházející změnu, která je ve vztahu k němu příčinou, ve vztahu k třetí jí opět nutně předcházející změně se však nazývá účinkem.

¹⁰ *Contradictio in adjecto* – přeloženo pomocí slovníku: jedná se o rozpor s přívlastkem, přesněji: „vzájemná negace“ z dalšího textu význam sám vyplývá.

¹¹ SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 166. ISBN 978-80-200-1547-1.

¹² SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), volně podle s. 56. ISBN 978-80-200-1547-1.

*To je řetěz kauzality: je nutně bez počátku.*¹³ Schopenhauer zde odmítá myšlenku první příčiny, kauzalita je neustálým řetězením příčiny a účinku, přičemž účinek se následně nutně mění v příčinu, tedy změnu, ze které vzniká další účinek a toto se děje nekonečně, tedy bez počátku a konce. Hledání první příčiny nemá význam.

Kauzalita má v přírodě tři různé formy, jimiž se projevuje. První formou je příčina, má na svědomí změny, které se projevují v anorganické říši, její účinky zkoumá mechanika, fyzika a chemie. Druhou formou je podráždění, působí v organickém životě a třetí, poslední formou je motiv, který řídí konání, tedy vědomím provázené jednání. Jinými slovy neživá příroda podléhá příčině a následku, což je akce a reakce. Živá příroda, tedy rostliny podléhají podráždění, zde si můžeme představit třeba zálivku záhonu květin, voda podráždí listy a kořenový systém a do té doby povadlé květiny reagují na podráždění vodou, tím, že se zvednou a jsou plné života. Poslední forma kauzality je motiv a ten řídí život živých tvorů. Živý tvor musí poznat nejprve svůj cíl, tedy svůj motiv a teprve poté se pohybuje za tímto cílem.

U člověka k motivu ještě přibývá rozvažování. *„Teprve když se uvede do chodu rozvažování ... a aplikuje svou jedinečnou a jedinou formu, zákon kauzality, dojde k mocné přeměně, kdy se ze subjektivního počítka stane objektivní názor. Rozvažování totiž díky své specificky vlastní formě, tedy a priori, tj. před vší zkušeností chápe daný počítka těla, jako účinek, který jako takový nutně musí mít nějakou příčinu.“* A dále tamtéž Schopenhauer uvádí: *„Zároveň si bere na pomoc v intelektu, tj. V mozku predisponovaně spočívající formu vnějšího smyslu, prostor, aby onu příčinu přeložilo mimo organismus. Teprve tím mu totiž vzniká vnějšno ...“*¹⁴

1.1.2.2 Druhá třída objektů pro subjekt a o tvaru věty o dostatečném důvodu, který v ní panuje

Druhá třída objektů se týká abstraktních představ, tedy pojmů. Abstraktní představa je odvozená od názorné představy. Tedy bychom jí mohli označit jako „představu představ“, přičemž abstraktní představa při své tvorbě názorné představy rozkládá na jejich části, aby je odlišila. Každou takovou část pak lze myslet samu, jak například voda, jakožto

13 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 61. ISBN 978-80-200-1547-1.

14 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 77. ISBN 978-80-200-1547-1.

názorná představa je rozložena na kapalnost a průhlednost. Při takovém rozkladu názorná představa utrpí na své názornosti. Tímto způsobem vznikne pojem, který lze myslet sám o sobě. Pojem je obecný a nenázorný.

Podle Schopenhauera veškeré naše myšlení, tedy veškerá naše duševní činnost, potřebuje slova nebo obrazy fantazie. Bez jednoho či druhého nemůže žádná naše duševní činnost existovat. Všichni tedy, pokud myslíme, potřebujeme abstraktní představy. Samotná existence abstraktních představ však neznámá myšlení. Myšlení nastává až ve chvíli, kdy abstraktní představy začneme spojovat, rozlučovat, používat logiku, tak vzniká soud. Ve vztahu k soudům vzniká „Věta o důvodu poznání“ a to: „*Když má soud vyjádřit nějaké poznání, musí mít dostatečný důvod. Proto obsahuje pravdivý predikát. Pravda je tedy vztah soudu k něčemu od něj odlišnému, co se nazývá jeho důvodem ...*“¹⁵ Rozpoznání důvodu je tedy důležité a člověk k němu používá rozum.

1.1.2.3 Třetí třída objektů pro subjekt a o tvaru věty o dostatečném důvodu, který v ní panuje.

*„Třetí třída předmětů pro schopnost představ tvoří formální část úplných představ, totiž a priori dané nazírání forem vnějšího a vnitřního smyslu, prostoru a času.“*¹⁶ Všichni jsme umístěni v nějaké části osy prostoru a času, pro všechny z nás platí nějaké dříve, teď a potom, stejně jako nějaké tady a tam. V čase se toto nazývá následnost a v prostoru poloha. Vztahy představ v prostoru a čase jsou nám dány apriorně, nejsme schopni jinak než apriorním nazíráním pochopit, co je nahoře, dole, vlevo... a nebo co je před a po. To co určuje vzájemné poměry v prostoru a čase nazývá Schopenhauer Větou o dostatečném důvodu bytí.

Pokud se až dosud zdálo, že jednotlivé věty o důvodu jsou samostatné, zde již Schopenhauer uvádí příklad prolínání, tedy různého nazírání, jak píše: *„Rozumí se samo sebou, že vzhled do takového důvodu bytí se může stát důvodem poznání, právě jako i vzhled do zákona kauzality a jeho aplikace na určitý případ je důvodem poznání účinku. ... V mnoha případech to co je podle jednoho tvaru naší věty následkem, je podle druhého tvaru důvodem. ... Např. stoupání rtuti v teploměru je podle zákona kauzality*

15 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s.123. ISBN 978-80-200-1547-1.

16 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 145. ISBN 978-80-200-1547-1.

*důsledkem rostoucí teploty, podle věty o důvodu poznání je však důvodem, důvodem poznání rostoucího tepla, jakož i důvodem soudu, který to vyslovuje.*¹⁷

1.1.2.4 Čtvrtá třída objektů pro subjekt a o tvaru věty o dostatečném důvodu který v ní panuje

Na konec ponechal Schopenhauer třídu předmětů, ve které pro každý subjekt je pouze jeden objekt, jedná se o vnitřní smysl, subjekt chtění. Právě proto, je zde pro každý subjekt jen jeden objekt, protože je to náš vnitřní smysl a nemůže tedy být víc než jeden. Ačkoli každé poznání nutně předpokládá poznávajícího a poznávané, tedy poznávající subjekt a poznávaný objekt, tomu se říká nazírání. Není však možné aby poznávající subjekt poznával poznávané, musel by se subjekt oddělit od poznání a přesto poznávat poznávání, což jak se Schopenhauer domnívá není možné. To co subjekt poznává je vůle, jak píše Schopenhauer: *„Představující si Já, subjekt poznání se jako nutný korelát všech představ, jejich podmínka, totiž nikdy sám nemůže stát představou, či objektem, nýbrž platí o něm krásný výrok posvátné upanišady: Není viděno: vše vidí; není slyšeno: vše slyší; není poznáno: vše poznává; není chápáno: vše chápe. Dále, je vidoucí, vědoucí, slyšící, chápající jsoucno, co jinak není.*¹⁸

Z toho vyplývají dvě věci, za první, že ačkoli Schopenhauer hovoří o subjektu a objektu, nemá na mysli samostatné existence těchto dvou pojmů. Osobně bych to označil spíše za pomocné pojmy, neboť, jak si Schopenhauer velmi správně uvědomuje, neexistuje subjekt bez poznání a jako takový nutně potřebuje objekt, jakožto předmět svého poznání. Naopak není myslitelný objekt, který by nebyl předmětem poznání, a protože poznávající je pouze subjekt, je nutný subjekt, který poznává, aby byl objekt poznán, teprve pak má objekt svou existenci, je poznán jako existující. Subjekt a objekt jsou součástí jednoho celku a jako takové, tedy jako součásti téhož celku, jsou zároveň i nutně tímtéž. Subjekt-objektové rozdělení je pouhým pomocným konstruktem, který nám umožňuje popis děje, v tomto případě poznávání, přičemž subjekt poznává vlastně jen a jen sám sebe, protože pokud je sám součástí celku, pak je tím celkem a poznávání takového celku nelze jinak než poznáváním sama sebe. A za druhé, že pokud není možné aby poznávající

17 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 146. ISBN 978-80-200-1547-1.

18 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 155 a 570. ISBN 978-80-200-1547-1.

poznával poznané musí existovat něco jiného, co vnitřně poznává a tím je chtění, vůle. Protože, jak uvádí Schopenhauer, není možné hovořit při poznávání o poznání, jako objektu poznání pro subjekt, je tedy identita poznání a vůle dána. Otázka, proč je v „Já“ zahrnuta identita subjektu poznání, s identitou chtění jako celek, který se vyjadřuje právě označením „Já“ Schopenhauer vysvětluje tím, že to: *„je uzlem světa, a proto je nevysvětlitelná.“*¹⁹

To co tedy poznáváme v uvnitř svého já, je naše chtění. Důležité je sebevědomí, což zde nelze zaměňovat se současně běžně užívaným významem tohoto pojmu, tedy sebevědomí jako sebejistota. Ne, Schopenhauer pojem sebevědomí používá ve významu, uvědomit si sám sebe, takže asi by bylo přesnější sebeuvědomění. Příčinou našeho jednání jsou motivy, my však motiv nepoznáme pouze zprostředkovaně z vnějšku, ale zároveň z vnitřku. Z toho dle Schopenhauera vyplývá: *„motivace je kauzalitou viděnou zevnitř.“*²⁰ A taková kauzalita se stává: „Větou o dostatečném způsobu jednání.“

1.1.3. Vůle podle Arthura Schopenhauera

Vůle je v Schopenhauerově pojetí hybnou silou celého světa a přitom je slepá. Jakkoli se zdá, to co jsem výše velmi stručně popsal o tvaru věty o dostatečném důvodu, který v ní panuje s problematikou vůle nikterak nesouvisející, brzy vám ukážu pravý opak. Celý náš svět, není ničím jiným, než objektivizací vůle. To znamená, že pokud něco je, pak pravou příčinou toho, že to je, je vůle. My však nejsme schopni nazírat tuto vůli v čisté podobě samu o sobě, nýbrž pouze to, co se jeví následkem působení této vůle a to je objekt. Jak je možné, že objekt je existující díky působení vůle, že tedy objekt je objektivizací vůle?

Vraťme se k první třídě předmětů výše popsaných. Jedná se o názorné představy, názornost spočívá v tom, že se nejedná jen o naše myšlenkové pochody, tedy představy tvořené pouze myšlením, ale jedná se o představy tvořené na základě smyslových vjemů. Tedy zjednodušeně řečeno jedná se o představy, které většina běžných lidí nepovažuje za představy, ale za reálný svět, za skutečné věci. Tyto reálné věci, dále budu opět používat

19 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 157. ISBN 978-80-200-1547-1.

20 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 158. ISBN 978-80-200-1547-1.

název představy, neboť jak je již zřejmé „reálná věc“ a „názorná představa“ jsou v tomto filozofickém systému totéž, tedy tyto představy vznikají a zanikají a jako takové podléhají kauzalitě. Vše co podléhá kauzalitě má nějakou příčinu, jistě vás logicky napadne, že tedy musí nutně existovat nějaká první příčina. Hledání první příčiny filozofové v celé historii věnovali velmi mnoho času, a to aniž by přinesli spolehlivý a nezvratný důkaz o její existenci. Schopenhauer tento filozofický problém vyřešil tím, že pochopil, jak jsem již výše popsal, že hledání takové příčiny nemá smysl a ponechal kauzalitu nekonečnu. Důležité jsou však vztahy v kauzalitě.

Každá příčina má svůj následek, to že po příčině přijde následek je dílo vůle, vůle je tou hybnou silou. „*Mechanika předpokládá hmotu, tíži, neproniknutelnost, sdílení pohybu nárazem, setrvačnost atd. jako nezdůvodnitelné, a nazývá je přírodními silami ...*“²¹ To by však popíralo předchozí větu, anebo by to znamenalo, že vůle a to, co nazýváme nezdůvodnitelnými přírodními silami je totéž. Schopenhauer se s nezdůvodnitelnými přírodními silami nespokojí a označí tyto síly právě jako vůli. „*Starý omyl říká: kde je vůle, tam není kauzalita, a kde je kauzalita, není vůle. My však říkáme: všude, kde je kauzalita, je vůle a žádná vůle nejedná bez kauzality.*“²²

Jak to ale funguje, jak vůle v přírodě působí? Zkusím to vysvětlit na letícím kameni. Něco způsobilo náraz do kamene, ten se díky této příčině dal do pohybu a letí. Ponechme stranou co způsobilo, tento náraz, to není k vysvětlení principu působení vůle v tomto případě podstatné a nutně by nás to vedlo k dalším a dalším předchozím příčinám jak je již patrné z mého textu výše. Vysvětlení příčiny pohybu vlivem přírodních sil je jasné a všeobecně známé, zkrátka existuje přírodní síla, která při nárazu do kamene uvede kámen do pohybu. Ovšem jak je to s vůlí? Kámen je v nehybném stavu a vůle je sama o sobě slepá, neví, zda má uvést kámen do pohybu, musí přijít příčina, kauzální příčinou, v tomto případě je náraz do kamene, to je spouštěcí mechanismus pro vůli, která je tím co kámen uvede do pohybu. Dá se říci, že kámen v této fázi letí, protože chce. „*Spinoza říká (epist.62), že kdyby měl kámen, letící do vzduchu prostřednictvím nějakého úderu, vědomí, mnil by, že letí ze své vlastní vůle. Já k tomu jen přidávám, že kámen*

21 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 92. ISBN 80-901916-4-9.

22 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 260. ISBN 978-80-200-1547-1.

by měl pravdu.²³ To znamená, že příčina, nějaký podnět, tedy motiv, nasměroval slepou vůli a ta se chopila činu a koná v tomto směru.

Vůle tedy není tím, kdo rozhoduje, sama o sobě je slepá, ovšem vůle je ta hybná síla, která vše uvádí do pohybu, která je skrytá za vznikem i zánikem objektů. Vždy musí přijít nějaké nasměrování, a pak již vůle koná a vzniká jev, tedy to je princip jevového světa. „*Jev znamená představu a nic víc: veškerá představa, ať jakéhokoli druhu, všechn objekt, je jev. Věc o sobě je však jedině vůle: jako taková naprosto není představou, nýbrž toto genere od ní odlišnou: ona to je, od čeho pochází každá představa, každý objekt, jev, viditelnost, objektita. Ona je tím nejvnitřnějším, jádrem každého jednotlivce a právě tak celku. Projevuje se v každé slepě působící přírodní síle, i v uvážlivém jednání člověka, přičemž obě velké odlišnosti jsou však jen stupněm projevu, ne podstatou jevícího se.*“²⁴

Již jsem uvedl, že vůle sama o sobě je slepá a aby mohla konat, potřebuje nasměrování, nasměrování je odvislé od třídy předmětů, podle věty o důvodu. Tedy v neživé přírodě je to příčina. Tedy příčina nasměruje letící kámen a tím mu umožní získat svou vůli, příčina je motivem ačkoli kámen sám nemá žádný rozum, žádné rozvažování, nemá možnost volit mezi motivy, motiv je mu určen příčinou, a pak už má svou vůli. Z jakého důvodu si dovolím nazývat tuto vůli svou vůlí kamene? Je to dáno tím, že vůle je věc o sobě mimo veškerou představu, není a nikdy nebude představou, je jedna a my vidíme jen její působení, ve chvíli, kdy začne působit na kámen, dochází k objektivizaci vůle a vůle se stává objektem, tedy letícím kamenem. Vůle a kámen jsou tímtež, tedy vůle je v té chvíli vůlí kamene.

V rostlinné části přírody je tím kdo směřuje vůli podráždění. Například semeno nějaké rostliny, pokud se dostane do země a je zalíváno, působí na něj podráždění od zeminy a podráždění od vody, v důsledku toho je vůle nasměrována a semeno začne klíčit a rostlina růst. Motivы se mohou i prolínat, a může působit více motivů z různých částí předmětů věty o důvodu. Opět jako příklad použiji semeno, tentokrát semeno řepy. Řepné semínko je v přírodním stavu hrbolaté na povrchu, a pokud je zaseto a působí na něj výše popsané podráždění začne taktéž klíčit a růst rostlina, tedy řepa. Ovšem díky své hrbolatosti není možné přesnými reposecími stroji vysévat (doslova nastřelovat pomocí

23 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 113. ISBN 80-901916-4-9.

24 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 101. ISBN 80-901916-4-9.

vzduchotlakého systému) jednotlivá semena do přesné vzdálenosti, aby rostlina při růstu měla svůj prostor. Následně musí lidé ručně takzvaně řepu jednotlivit. Proto se semeno obroušuje do pravidelné kuličky a je nastřelováno do půdy v přesných roztečích. Obroušení semene však není podráždění, je to mechanická příčina. Brousící stroj jakožto příčina nasměroval vůli a díky působení vůle je semeno kulaté, secí stroj také nasměroval vůli a následně po zasetí působí podráždění a řepa roste, ovšem již v přesné vzdálenosti.

Nejsložitější působení vůle je v člověku, člověk je jak objektem, na jehož tělo působí, jak příčina z první třídy objektů, tak podráždění z druhé třídy objektů věty o dostatečném důvodu. Dále však je člověk umístěn v prostoru a čase a jako takový podléhá i třetí třídě věty, tedy dostatečnému důvodu bytí. A nakonec jakožto bytost poznávající podléhá člověk i větě o dostatečném důvodu způsobu jednání.

1.1.4. Moje vůle

Člověk je tedy podřízen, stejně jako příroda vůli, která působí na jeho tělo, ale zároveň je tím kdo má vlastní vůli, může se rozhodnout a jednat podle své vůle. Je to však skutečně tak, je věta „mohu jednat podle své vůle“ pravdivá? Jak jsem výše popsal to co směřuje slepou vůli nějakým směrem jsou motivy, v neživé přírodě jim říkáme příčina a u rostlin podráždění. Na lidské tělo působí jak příčina, tak podráždění, nad tento rámeček však člověk má rozvažování. Rozvažování je tím, co umožňuje rozhodnutí. Mohu se tedy rozhodnout a jednat podle své vůle.

Bohužel však nikdy nemohu uskutečnit dvě odlišná rozhodnutí v též okamžik, vždy se musím rozhodnout pouze pro jednu věc a tudíž musím nakonec nutně chtít vždy jen jedno. Co je tím, co rozhodne o vítězi a co nakonec budu chtít a kterým směrem se nasměruje moje vůle? To co rozhoduje je motivace. Motivace je rozhodující pro směrování slepé vůle, silnější motiv určuje kterým směrem vůle začne působit. Jenže motiv: *„se stává myšlenkou, jako se názor stává motivem, jakmile je schopen působit na vůli. Všechny motivy jsou však příčiny a veškerá kauzalita s sebou nese nutnost.“*²⁵ Ve chvíli kdy označíme motiv, jako příčinu jednání vůle, je již jasné, že nejednám podle své vůle, ale podle své motivace. Motivace je avšak podřízena kauzalitě a jako taková je zřetězením příčin. Nastavení naší motivace je dáno charakterem člověka. Charakter

25 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 362. ISBN 978-80-200-1547-1.

člověka určuje jeho motivy a je mu dán. Je tedy v podstatě dopředu určeno jak se bude chovat podle své vůle, a to i přesto, že si já myslím, že se chovám podle své vůle a mohu tedy dělat co chci. Možnost rozvažování: „*ve skutečnosti nepřináší nic jiného než velmi často bolestný konflikt motivů, jemuž vévodí nerozhodnost a jehož bojištěm je celá lidská mysl a vědomí. Umožňuje totiž motivům, aby na vůli vzájemně proti sobě zakoušely svou sílu.*“²⁶ Mohlo by se tedy zdát, že to je motiv, kdo řídí běh života člověka, ovšem motiv je člověku dán jeho charakterem a ačkoli je motiv tím, kdo směřuje slepou vůli, není motiv tím, kdo rozhoduje, právě proto, že je dán člověku již v jeho charakteru.

1.1.5. Přitakání životu a smrti

Schopenhauer nepovažoval život za nic šťastného, nic z čeho by se mohl radovat a těšit. Život je kratičkou epizodou v celku, přičemž nejprve je dlouhé nic před narozením a pak dlouhé nic po smrti. To je věčnost. Život je jen mizivá část z celku věčnosti. A přece tolik lpíme na životě a bojíme se smrti. „*Ona nesmírná oddanost životu je tedy nerozumná a slepá; lze si ji vysvětlit jen tak, že celá naše bytost o sobě je již vůlí k životu, který pro ni proto musí být tím nejvyšším dobrem – jakkoli je trpký, krátký a nejistý, a že vůle je původně a sama o sobě slepá a poznání je jí cizí. Naproti tomu je poznání vzdáleno jakékoli oddanosti životu; odhalováním nízké ceny života působí dokonce proti němu, a přemáhá tak strach ze smrti. Zvítězí-li poznání, člověk kráčí směle a klidně smrti vstříc.*“²⁷

Život dle Schopenhauera není ničím, o co by stálo bojovat, život se skládá jen z utrpení a vlastně celé směřování života vede vždy a nevyhnutelně jen a jen ke smrti. K tomu je celé toto směřování podřízeno vůli. Proto, pokud člověk prohlédne a jeho poznání pronikne do taje života, přestane se smrti bát a kráčí jí vstříc. Většina lidské masy se však urputně života drží a lpí na něm a jeho ztrátu považuje za tragédii. Proč tomu tak je, když život není nic, o co by člověk měl usilovat? Jak z výše popsaného plyne, tajemství této skutečnosti spočívá v tom, že jsme již sami vůlí k životu, jsme její objektivizace. Vůle k životu nutně potřebuje naši bytost (její existenci), je to její jediný

26 SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia), s. 363. ISBN 978-80-200-1547-1.

27 SCHOPENHAUER, Arthur, ČADRNOVÁ, Alena a Andrea POLÁČKOVÁ, ed. O smrti. Ilustroval Laco GARAJ, přeložil Helena VESELÁ. Brno: Zvláštní vydání ..., 1996, s. 9. ISBN 80-85436-41-8.

způsob jak se objektivizovat a ona potřebuje být objektivizována, tudíž nám vlastně podsouvá potřebu lpět na životě a usilovat o jeho vznik a udržení. Nebude-li život, přijde-li smrt, nebude ani vůle k životu, nebude její objektivizace. Nejsme to tedy my, kdo chceme žít, je to vůle!

Člověk nežije v minulosti ani v budoucnosti, život je možný jen v přítomnosti. Budoucnost a minulost nejsou ničím jiným, než pojmem vzniklým ze zkušenosti. Víme, že něco bylo, že jsme žili my, že žili naši předci a z toho usuzujeme, že něco bude a budou žít naši potomci. Co však bylo tou minulostí, co znamenaly ty životy, které byly a co znamená život náš, který jsme žili? Je to: „*Vůle, jejímž zrcadlem je život, a vůleprosté poznání, které jí v onom zrcadle zřetelně spatřuje.*“²⁸ Vůle však není smrtelná, smrtelný je jen její projev, její objektivizace, tedy jev.

Smrt, jako nedílná součást života je též projevem vůle, vůle si však plozením potomků zajistí svou další objektivizaci. Vůle, jako věc o sobě smrti ani plození, nepodléhá, ovšem objektivizuje se v bytosti, v člověku a lidská potřeba plodit potomky, zachovat rod, dát život další generaci, je jen dalším projevem vůle, jež si tak zajišťuje svou další objektivizaci. „*Avšak už ukojení pohlavního pudu jde nad přitakání vlastní existenci, která vyplňuje tak krátkou dobu. Přitakává životu přes smrt individua do nějaké neurčité doby.*“²⁹ Jedinec, jakožto žijící individuum pro svůj život potomka nepotřebuje, člověk může žít i bez zplození potomků. Člověk který nemá své potomky však trpí, je mu smutno, potřeba plození je mu daná a je to silný pud. Pokud člověk touze plození podlehne, není to nic jiného, než přitakání vůli k životu, která tak i skrze smrt individua má zajištěnu další objektivizaci v jeho potomcích. Proto vědomé se vzepření pohlavním pudům, tedy vnitřní potřebě vlastního těla, tedy vlastnímu tělu, je taktéž vzepření se vůli.

1.1.6. Vzepření se moci slepé vůle

První možný způsob jak se jedinec může vzepřít chtění slepé vůle jsem popsal v předchozím odstavci. Jedná se o vzepření se touze plození, tedy vědomé nepřitakání

28 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 225. ISBN 80-901916-4-9.

29 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 263. ISBN 80-901916-4-9.

životu. Dalšími způsoby je genialita a umění, na jakém principu zde vzepření se vůli funguje popíšu dále.

Svět je objektivizací vůle, to zde bylo již mnohokrát popsáno. Vůle se projevuje v různých stupních a v různých individuích. Jak píše Schopenhauer: „*V těchto stupních jsme již tam poznali Platónovy ideje... Tyto ideje se tedy podávají v nesčetných individuích a jednotlivostech, k nimž se chovají jako vzor k nápodobám.*“³⁰ Genialita spočívá v umění vidět za jevy jejich ideje. Aby člověk byl schopen takového nazírání, musí se nutně oprostít od vlastní osoby a plně se soustředit na pozorovaný objekt. Teprve je-li schopen člověk takového nazírání stává se géniem. Je to nejdokonalejší objektivita, úplně odhlédnutí od sebe, jako subjektu a plně ničím nerušené nazírání objektu. Zde se člověk vymaní moci vůle, ovládající ho jako subjekt. Člověk takto nazírající objekt je schopen vytvořit umělecké dílo, takové dílo není kopií objektu, ale znázorněním ideje v objektu skryté.

Bohužel schopnost géniů soustředit se výhradně a nerušeně na objekt, aniž by se nechali ovládat svými subjektivními projevy vůle, má za následek, že jsou v životě nepraktičtí. Jejich život totiž není řízen vůlí k životu a tak jim může činit problém i obyčejná chůze, neboť zahloubání do svého soustředění přehlédnou i kámen na cestě. Obyčejný člověk takového nazírání je schopen jen velmi omezeně a krátce protože: „*On ale neprodlévá: hledá v životě jen jednu cestu, každopádně všechno, co by mu nějak jednou mohlo tuto cestu usnadnit... S pozorováním života samého jako takového však neztrácí čas. Naproti tomu geniální člověk, jehož poznávací síla se s převahou na část své doby vymanila službě vůli, prodlévá u sledování života samého, snaží se uchopit ideu každé věci, ne její relace k jiným věcem.*“³¹ V tom spočívá tedy vymanění se z moci vůle, umět prodlévat a pozorovat, odhlédnout od sebe a nazírat věci v jejich čistých formách, ideách. Tak vzniká umělecké dílo.

1.2. Ladislav Klíma

Ladislav Klíma se narodil 22. srpna 1878 v Domažlicích. Tedy o sto let později, než Arthur Schopenhauer. Finanční poměry do nichž se narodil byly oproti

30 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 144. ISBN 80-901916-4-9.

31 SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 157. ISBN 80-901916-4-9.

Schopenhauerovi výrazně chudší, otec Ladislava Klímy byl úředníkem, přesto sám Klíma tento stav označuje za mírný blahobyt. Všichni Klímovi sourozenci (dva bratři a dvě sestry) zemřeli v dětském věku, lze si snadno domyslet, že taková skutečnost otřese každým člověkem, natož dítětem, nebo dospívajícím jedincem. Ne nadarmo Freud považuje za rozhodující období psychického vývoje jedince období dětství a psychické problémy dospělých řeší psychoanalýzou, tedy návratem v nevědomí jedince až do dětských let, kde si psychicky nemocný jedinec „odžije“ problematickou část znovu a vyrovná se s ní. Naštěstí pro nás se nenašel nikdo, kdo by na Klímu aplikoval psychoanalýzu a tím ho dostal do stavu „normálního“ myšlení. Jak už jsem výše popsal Schopenhauer se domnívá, že génus, je pro praktický život málo použitelný, jeho genialita však spočívá ve schopnosti nahlížet ideje v jejich čistém stavu.

To že v podtextu Klímovy filozofie je znát ztráta jeho sourozenců v předčasném věku demonstruje i on sám: *„A není nikomu radno, aby se mě stavěl v cestu... Příkladů dost, počínaje smrtí mých příbuzných – Jsem vůbec nebezpečný člověk... „Nešťastné město,“ praví má Argesteia, „ke zkáze určené, nevinné – leda jen mystickou vinou, že přihlíželo ponižení Vznešeného (heroa Fabia, jenž tam byl profesorem filozofie). Běda tomu kdo byl jen svědkem potupení velkého, dvakrát běda tomu, kdo nečinně přihlížel, ...“³² Klíma cítil, že je vyvolený, to že zemřeli jeho sourozenci, má nějaký význam. Na jedné straně sice chápe jejich smrt, jako jejich sílu – byli silnější než on, protože se vzepřeli vůli k životu a zemřeli. Na druhé straně chápe sebe sama jako génia svobodného a silného ducha, který jediný je sám sebou samým a zároveň sobě i bohem, je absolutní, tudíž je absolutní vůlí, tudíž je vším! Sebe chápe jako svého hrdinu Fabia z Velkého románu. Klíma sám je stejně jako jeho hrdina Fabio uvězněn zde ve světě, aby zde trpěl jeho svobodný duch. Být filozofem je trestem za svobodného absolutního ducha, kterého Klíma má a všichni, kdož s ním přijdou do kontaktu a nepochopí jeho svobodu jsou vinni, ač nevinní a běda jim, za to, že vidí jeho potupu... říká sám Klíma slovy své románové hrdinky Argesty. V roce 1922 píše MUDr. Adamík: *„Duševní heroové, kteří jsou představiteli silné osobnosti v její nejlepší formě, jsou a zůstanou vždy velkými vzory, k nimž se ponese obdiv lidstva. Je lhostejno, jeví-li se jich velikost v duševní neohroženosti, jako tomu bylo u Galilea nebo Husa, nebo v umělecké síle jako u Michala Angela Danta, Schakespearu, nebo projevuje-li se v inspiraci proroka jako u Mohameda, Budhy; nebo jeví-li se osobnost ve velkém státnickém dŭmyslu jako byl duch**

32 KLÍMA, Ladislav a Erika ABRAMS. Sebrané spisy. Praha: Torst, 2005, s. 18. ISBN 80-7215-239-4.

*Gladstonův nebo ukazuje-li se v moci neohroženého válečníka jako např. u Napoleona.*³³

Za takového hrdinu se jistě považoval i Klíma.

V životě byl Klíma skutečně nepraktický, zatímco Schopenhauer dokázal rozumnou správou majetku po svém otci vyžít po celý svůj život, Klíma sice nezdědil tak velké jmění, nebyl však ještě k tomu schopen se jeho správě skoro vůbec věnovat a tak z dědictví po otci mu zbyla stěží jedna třetina, o zbytek přišel. Nebyl schopen se ani věnovat žádné práci, vyjma určité, z finančních důvodů vynucené, publikační činnosti. Jeho vztah k práci je též zřejmý již v mládí. Dá se vyzorovat z jeho vztahu ke vzdělávání ve školském systému. „*Stádní idiotství, zvané škola, uloupilo mně při nejmenším 30% mé duševní síly.*“³⁴ Nelze říci, že byl Klíma špatný student, to nikoli. Dokonce studoval s vyznamenáním, jen škola pro něj znamenala instituci která svazuje jeho svobodného ducha. Nakonec byl z gymnázia vyhozen pro nevhodný text o Habsburcích, na přímluvu otce se ještě pokusil studovat gymnázium v Záhřebu. Studium v Záhřebu je pro Klímu již jen utrpením. Není zde schopen vydržet déle, jak jeden semestr, má pocit, že ho studium připravuje o mnohem víc než o 30 % síly, vlastně ho naprosto ničí. Vrací se domů s pevným rozhodnutím, již do žádné školy nevstoupit a takto naladěm předstupuje před otce. Otec když vidí v jakém rozpoložení mu syn sděluje své rozhodnutí nepokračovat v dalším studiu, syna do dalšího studia nenutí. Není to však jen rozhodnutí již nevstoupit do žádné školy, ale v duši Klímově se v tutéž dobu rodí další neméně závažné rozhodnutí a to: nikdy nepracovat. Důvod je zřejmý, práce, stejně jako studium, jen ubíjí svobodného a silného ducha. Tak byl život Klímův určen a nasměrován, svobodný duch jeho se vydal na cestu životem, plnou alkoholu a nedostatku peněz s jediným cílem: myslet o nemyslitelném!

Ačkoli se Klíma domníval, že je nějakým způsobem jeho tělo chráněno a nemůže ho potkat nemoc, což mu zdánlivě dokládal jeho způsob života. Pil značné množství alkoholu a dokonce i čistý alkohol. V určitém období jedl syrovou stravu a to i maso a mouku bez zpracování. Dokonce sebral kočce myš, kterou ulovila, a snědl ji tak jak byla, včetně chlupů a kostí, „*chlatal jsem vodu, kterou byli umýváni neštovičníci, snědl vuřty, ze kterých zbyli jen červi ...*“³⁵ Těžko říci, zda to udělal z části hladem, nebo

33 ADAMÍK, Richard. Otázky a názory, kniha XXXIV Síla vůle a životní energie. Praha: Jan Leichter, 1922, s. 138.

34 KLÍMA, Ladislav a Erika ABRAMS. Sebrané spisy. Praha: Torst, 2005, s. 10. ISBN 80-7215-239-4.

35 KLÍMA, Ladislav a Erika ABRAMS. Sebrané spisy. Praha: Torst, 2005, s. 16. ISBN 80-7215-239-4.

jen přesvědčením, že se mu nemůže nic stát, každopádně tohoto přesvědčení, právě proto, že se mu nic nestalo nabyt. Cítil se nadmíru zdrav. Přesto jeho životní dráhu ukončila tuberkulóza, umírá ve svých nedožitých padesáti letech. Slova jež sám Klíma píše ve Velkém románu a jsou určena jeho románovému hrdinovi Fabiovi (nezdolnému svobodnému duchu), když umírá, jak by byla určena samotnému Klímovi: *„A tobě je souzena propast, protože po celý život jen na jejich pokraji jsi bloudil a div – žes už do nich nespádl! Nezlořeč osudu, že již umíráš, blahořeč jemu, že umíráš teprve teď! Byl k tobě laskavý neobyčejně. Jiní lidé chodí nudnými, bezpečnými, zbabělými rovinami. Propast - to' smysl tvého života ...“*³⁶

1.2.1. Klímovo pojetí vůle

Tam, kde Schopenhauer vidí vůli, tam Klíma nalézá Vědomí. Zevní svět není nic jiného, než můj duševní stav. Zevní svět je jen částí mého vědomí. „„Zevní svět“ ukazuje „mně“ nápadný rapport mezi jistými místy cerebrální části „mého“ „těla“ a „mým“ vědomím: jedna část „hmoty“ „provázena“ jest vědomím: první faktum. Dále ukazuje „mně“ mnoho podobných „těl“; následuje – s pravděpodobností! – že mimo „mé“ existují i jiná vědomí: druhé „faktum“. Dále ukazuje „mně“ parallelismus mezi cizími a „mým“ vědomím: třetí faktum: kupř. Jest volní akt psa, jevícím se kousnutím „mne“, provázen pocitem bolesti u „mne“. Vysvětlovati tento fakt náhodnou koincidencí bylo by násilné; duchu vrozená fikce „účinkování“ činí jediné jej srozumitelným: - „cerebrální“ vědomí mají možnost na sebe účinkovat: čtvrté faktum. – Nastává otázka: „jak je toto možno?“ Odpověď: „prostřednictvím mimocerebrální hmoty; ale jen tenkrát, je-li tato, mimo to, že je „mým“ duševním stavem, ještě něčím jiným – skrývá-li se za cerebrální hmotou vědomí, proč by se nemohlo za každou jinou také něco skrývat? „Ale co?““³⁷

Klíma považuje okolní svět, za neexistující, okolní svět není ničím jiným, než vědomím. Vše objektové je pouhou fikcí mého vědomí. Mé tělo, jakožto součást zevního světa je držitelem, nebo přesněji k mému tělu patří vědomí. Mé vědomí,

36 KLÍMA, Ladislav, ZUMR, Josef, ed. Vteřiny věčnosti. Vyd. 3., V nakl. Mat'a 2. Ilustroval Bedřich GLASER. Praha: Mat'a, 2010. Česká radost, s. 95. ISBN 978-80-7287-139-1.

37 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic ; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 25. ISBN 80-900077-0-8.

je tím jediným skutečným, to ostatní je pouhou fikcí. Patří-li k mému tělu vědomí, je tedy víc než pravděpodobné, že je-li více podobných těl, pak musí existovat i jiná vědomí a tato vědomí budou existovat paralelně vedle mého vědomí. Duch má vrozenou fikci účinkování a výše uvedené paralelní vědomí jsou schopny na sebe účinkovat.

Z toho tedy vyplývá, kousne-li mně pes a já cítím bolest, vidím zraněnou nohu, teče mi krev. Jedná se o fikci, účinkování. Duchu je fikce účinkování vrozena, duch takovou fikci zevního světa vytvoří abstraktně v mém vědomí. Ve skutečnosti, však došlo k vzájemnému působení dvou vědomí, která existují paralelně vedle sebe. Vědomí psa působí na vědomí člověka a to tak, že psí vědomí ve vnějším světě vytvoří fikci akce kousnutí a lidské vědomí fikci kousnutí v rámci vrozené fikce účinku pomocí abstrakt přijme. Podstatou takového děje nejsou mechanické principy, zakusujících se zubů do mého těla, či motiv psa, ochránit si své teritorium, či snad podráždění živé tkáně mého těla vyvolávající bolest, jak by to vše viděl Schopenhauer. Přesně tak by totiž byla směřována slepá vůle z pohledu Schopenhauera. Ne, tak to není, nestalo se nic jiného, než, že došlo k vzájemnému působení dvou paralelních vědomí, vzájemně na sebe. Co tedy ta krev, ta bolest? Nic, to vše je jen produkt fikce našeho vědomí, fikce jež vytváří zevní svět. Všechna bolest, všechna ta krev jest jen fikcí našeho vědomí, a jen jako taková má svou platnost.

Zde se Klíma dostává se Schopenhauerem do určitého rozporu, Schopenhauer se totiž domnívá, že vůle jako taková existuje sama o sobě a jevový svět je její objektivizací. Z toho vyplývá: nejsem schopen pozorovat ideje, tedy vůli samu o sobě, ale jsem schopen pozorovat jevy. Jev je objektivizováním vůle a já prostřednictvím pozorování jevů jsem schopen, nějak nazřít ideu, tedy vůli samu o sobě.

To však Klíma odmítá, jevový svět neexistuje, je pouze vědomí, které vytváří fikci jevového světa. Jevový svět je touto fikcí, ničím jiným a veškeré děje v něm jsou jen a jen působení paralelních vědomí na sebe navzájem. *„Filosofie jest: co možná nejúplnější explikace našeho vědomí – mimo naše vědomí nic pro nás neexistuje. Blíže: filosofie jest explikací našich „abstrakt“. Abstrakta jsou jediným elementem filosofie; od nich je nutno vyjít - ne od smyslového světa, jak chce Schopenhauer!“*³⁸ Úkolem filozofie není popis zevního světa, jeho zákonitostí, je potřeba vyjít od vědomí, jedině vědomí je tajenkou celého světa. Veškerá objektivní pravda leží výhradně v abstraktech,

38 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 17. ISBN 80-900077-0-8.

je třeba veškeré poznání filtrovat abstraktním, nastavíme-li však špatně filtr, je falešné vše co vyfiltrujeme. „Leží-li nějaká objektivní pravda mimo abstrakta, je nám zcela lhostejna.“³⁹

Vraťme se však k vědomí, vědomí se neskrývá pouze za „hmotou“ živých tvorů, jak by se mohlo zdát, z toho, co jsem dosud výše popsal. Ne! Podle Klímy je vědomí za každou hmotou. Dospívá k tomuto zjištění na základě úvahy:

„1. *Bud' se za duševním stavem, „hmota“ zvaném, skrývá hmota skutečná,*“⁴⁰ tedy bychom vnímali skutečný svět, tak jak je, to by však odporovalo iluzornosti světa, subjektivismu – hmota bezvědomá = nic, materialismus popírá existenci vůbec (volně podle Klímy tamtéž).

„2. *nebo se za hmotou tají nějaké X., nějaká nám úplně nepochopitelná „věc o sobě“, něco beze všech fikcí vědomí: něco bez něčeho, něco, co jest nic, toto nic bez času, aktivity, mnohosti, jakosti, příčinnosti, působitelnosti ...*“⁴¹

Vědomí je tím tajuplným „X“. X jakožto vědomí je mimo čas, protože čas je fikcí vědomí, je mimo svět, protože svět je fikcí vědomí. Na stejné, může působit jen stejné, jedině vědomí může působit na vědomí, máme-li tedy my vědomí, aby na nás něco mohlo působit musí toto mít taktéž vědomí. Vědomí je pro Klímu tím, co Schopenhauer označuje vůlí o sobě.

Schopenhauer předpokládá působení vůle v neživé přírodě, jen jako působení příčiny a následku. Padající kámen, má svou vůli, tím, že mu byla udělena, přesněji řečeno byla příčinou nasměrována a nyní působí jako vůle kamene a tím umožňuje jeho padání. Rostlina má svou vůli růst, protože byla vystavena podráždění a na podráždění reaguje vůle, je to její směřování, díky němuž rostlina roste. Člověk je nejvyšší tvor a u něho sice též působí příčina, podráždění, ale jakožto rozvažující a tedy nejvýše postavený tvor svou vůli směřuje svými motivy. Klíma však nepředpokládá stejně jako Schopenhauer, že člověk je nejvyšší tvor z pohledu kvality a složitosti vědomí. Naše neschopnost poznat, jaké vědomí má kámen, ještě nutně neznamená, že má kámen jednodušší vědomí než my:

39 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s.17. ISBN 80-900077-0-8.

40 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 25-26. ISBN 80-900077-0-8.

41 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 26. ISBN 80-900077-0-8.

„Není nemožno, že psyche balvanu je složitější, než psyche člověka - vždyť to odporuje pouze zdání!“⁴²

Přírodu chápeme jako značky zevního světa, které nám pomáhají v orientaci. Tyto značky považujeme za skutečné objekty, podléhající kauzalitě, matematice ... A přitom příroda není nic jiného, než značky našich vlastních pocitů. Jsme to my, kdo do zevního světa vkládá jeho existenci, protože si prostě nedokážeme představit princip jeho neexistence, a ještě hůře si dokážeme představit, natož pochopit, že jsme to my, kdo jediný dává světu existenci, protože svět je pouhou naší fikcí. Proto jsme přesvědčeni, že naše vědomí je nutně tím nejsložitějším vědomím a přitom jediný důkaz, který pro takové tvrzení máme spočívá pouze v neznalosti jiného vědomí. Protože jiné neznáme, musí nutně být to naše nejlepší. Tedy protože neznáme jinou možnost, nabýváme dojmu, že musí svět existovat, tak jak ho vnímáme, jako objekt pro subjekt. Je nám nepřístupná myšlenka existence duševního stavu prostorově neoznačena a tedy námi nikdy nepoznatelná, právě z toho a jediného důvodu, že je námi nepoznatelná.

Vraťme se, ale k vědomí. Veškeré působení světa na nás se děje prostřednictvím vzájemného působení vědomí. Svět který se nám takto jeví není nic jiného, než kulisou, doprovodnou fikcí vědomí, vytvářející divadelní scénu, na které hrajeme své divadlo, v domnění, že se jedná o skutečnost. Hmatatelnou, měřitelnou, spočítatelnou ... - ne! Jen fikce našeho vědomí! Vše, co považujeme za existující v čase a prostoru, je dílem našeho vědomí pro nás.

1.2.2. Svobodná vůle

Klíma rozlišuje čtyři druhy volního spojení. Prvním je mechanické chtění, můžeme si je představit jako pudové jednání, jinými slovy je chtěno, aniž bych si já uvědomoval, že je chtěno, respektive, že chci. Druhé spojení je vědomé chtění, zde už si uvědomuji své chtění, ovšem toto chtění není vyvoláno mým chtěním, tedy příčina proč chci není v tom, že bych si chtění vyvolal v mém myšlení. Třetí druh spojení je úmyslné vyvolání chtění, to jest to, co se běžně označuje za svobodnou vůli. *„„Svobodnou vůlí“ možno vše nám ovládat; že ovládáme ji, je psychický klam: Ve své moci nemáme nakonec praničeho,*

⁴² KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 31. ISBN 80-900077-0-8.

– *to vyplývá už s pojmu kauzality; „svobodná vůle“ jest jen zvyk ...*⁴³ Ke čtvrtému spojení se vrátím později, zde se totiž podle mne Schopenhauerův a Klímův pohled setkává.

Podle Schopenhauera není možná svobodná vůle. Člověk sice má zdání, že se může rozhodnout, ale vždy může konat jen jednu věc, a protože vůle přichází na scénu až ve chvíli, kdy je nasměrována motivem, je tedy důležitý souboj motivů. Nejsilnější motiv nasměruje slepou vůli a ta začíná konat, ve chvíli kdy konám podle „své vůle“ nemohu již v Schopenhauerovském pojetí konat jinak, protože vůle již byla nasměrována a koná jediným možným směrem, tedy dle nejsilnějšího motivu. Svobodný motiv je také nepřijatelná varianta, motivy jsou dány člověku charakterem a charakter se nemění, tudíž ani síla motivačního směřování se nemění. Charakter je člověku vrozený, tudíž ani zde nenajdeme cestu pro zdůvodnění existence svobodné vůle. Podle Klímy je můj pocit, že jsem schopen nějak ovládat svobodnou vůli psychickým klamem, je to zvyk. Já mám pocit, že v tuto chvíli ovládám svou vůli, jsem zvyklý si to myslet, ovšem pozor, nejsem zvyklý to skutečně činit.

Můj, zvykem podsunutý pocit, na jehož základě se domnívám, že mám svobodnou vůli, mi umožňuje dělat věci, které dělat nechci. Zde přichází Klímou odhalený paradox. Moje svobodná vůle mi umožňuje dělat věci, které dělat nechci, které mi jsou nepříjemné, které mě omezují, nutí mě překonávat sebe sama. Je zde jasně viditelný nutný rozpor, pokud mám svobodnou vůli, pak se sám rozhodnu, co dělat chci. Mohu se tedy rozhodnout a svobodně chtít dělat, to, co dělat vůbec nechci? Například studuji, mým chtěním je úspěšně dokončit studium, proto musím jít ke zkoušce, ale chci jít ke zkoušce? A chci jít dobrovolně ke zkoušce? Většina studentů jistě odpoví, kdybych tam nemusel, tak tam nejdu. Proč tam však musí? Je tedy jejich svobodnou vůlí jít ke zkoušce? Samozřejmě namítnete, že nikdo, žádný student ke zkoušce jít nemusí, je to jeho svobodná volba. To však znamená, že pokud tam jde, pak tam jít chce, zároveň je to ale něco, co rozhodně nechce. Přesto já, i většina (možná všichni) studentů máme pocit, že jít ke zkoušce je naše svobodné rozhodnutí a tak tam jdeme, protože chceme, ale zároveň vůbec jít nechceme. Svobodná vůle je skutečně psychický klam.

Souhlasím s Klímou v tom, že svobodná vůle je psychický klam, ale mohu také nesouhlasit s jeho názorem, který jsem výše vysvětlil a popsal, totiž, že svobodná vůle mi

43 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 81. ISBN 80-900077-0-8.

umožňuje dělat věci, které dělat nechci? To co mi zde chybí je pojem silné osobní vůle, teď ještě musím napsat, že je třeba i odhlédnout od pojmu komandující vůle, který popíšu dále. Podle mého názoru, mou možnost dělat, to co nechci, mi nedává svobodná vůle, ale síla mé vůle. Mnohdy se nám lidem stává, že chceme cíl a nechceme cestu, pak Klímův pojem sedí. Mé rozhodnutí je dosáhnout cíle, to je má svobodná vůle, to je to, čeho chci dosáhnout, to je to co chci dělat, to je to co motivuje čin ke konání. Ovšem cesta k cíli není složená jen z příjemností a tak cestou k cíli musím dělat to co nechci. Už ze slova „nechci“ plyne nesouhlas se svobodou se svobodnou vůlí, nebudu přeci svobodně dělat to, co nechci, když to dělat musím. Tedy mohlo by se stát, že ačkoli mou svobodnou vůlí je dosáhnout cíl, není mou svobodnou vůlí překonávat překážky na cestě k cíli. Pokud, na základě své svobodné vůle se rozhodnu nepřekonat překážky na cestě a tudíž nedosáhnu cíle, pak jsem jednal podle svobodné vůle na cestě, ovšem vzhledem k cíli jsem jednal nesvobodně. Svobodně jsem se rozhodl dosáhnout cíle, to, že jsem ho nedosáhl, tomuto mému svobodnému rozhodnutí odporuje – už nechci cíl, nebo ho chci a nemám! Naopak pokud jsem ho dosáhl musel jsem nutně jednat nesvobodně na cestě k cíli. Ano i zde se ukazuje, že svobodná vůle mi umožňuje dělat věci které nechci, takže musím s Klímou souhlasit.

Vrátím se však ke čtvrtému druhu volního spojení podle Klímy, a tím je komandování svých duševních stavů, komandující vůle. Nejvyšší meta vůle: „*Na popud chtění svobodné vůle a ještě vyšších gradací: komandování svých duševních stavů - nejvyšší samostatnost ducha, ... „geniálnost“*“⁴⁴ Pro Klímu alfa i omega jeho filozofie, jeho božství i jeho solipsismu. Později se to vše pokusím vysvětlit. Co to však znamená, být schopen komandovat svůj duševní stav?

Musím zde znovu připomenout, co je svět, svět je duševní stav, je fikcí, ke mně jako člověku přichází svět prostřednictvím duševního stavu, tedy vědomí. Kontakt se světem probíhá tak, že za vším, je tajemné X, kteréžto jsme odhalili, jako vědomí. Jeden duševní stav, neboli vědomí působí na druhý, přičemž toto působení neprobíhá přímou cestou, ale prostřednictvím fikce světa. Jakákoli hmota, za níž se skrývá vědomí (a to je každá hmota) při kontaktu působí na mou hmotu (mé tělo). Toto působení není však vinou mechanické, či jiné příčiny ve hmotě, je způsobeno vědomím skrytým v té, či oné hmotě. Toto vědomí své působení dekóduje do fikce světa a takto kódovanou zprávu

44 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 82. ISBN 80-900077-0-8.

převezme, mé vědomí z fikce světa a opět jí dekóduje. Představuji si to jako šifrovací přístroj, to, že se zuby psa zakusují ve fikci světa do mého těla a opět v téže fikci světa mi působí bolest není nic jiného, než „rozhovor“ vědomí psa s mým vědomím (omlouvám, se, že znovu vysvětluji již částečně výše vysvětlené, ale domnívám se, že je třeba zde dovysvětlit a uvést tuto látku do kontextu s tímto textem, protože je to pro pochopení nezbytné).

Teprve zde přichází jediná a možná svobodná vůle, kterou je schopen pouze génius a to ovládat svůj duševní stav. Znamená to oddělit působení fikce světa od svého myšlení, být schopen ovládat své vědomí bez působení zevních příčin, afektů světa. Sám Klíma, jak vyplývá z jeho textů, se tomuto stavu jen přiblížil a to i přesto, že se celý život snažil praktikovat takový stav. Je to stav, do něhož se člověk dostane jen myšlením a pokud ho dokáže navodit, svět se stane jeho hříčkou, svět pro mne bude takový jaký ho chci mít a já rozhodnu ovládnutím svého duševního stavu jaké to bude. Já tvořím fikci světa.

Schopenhauer pojem geniality ve svém systému vůle zná také. Génius je člověk, který je schopen vymanit se z moci vůle, tedy vůle k životu a soustředit se na objekt s takovou intenzitou, že dokáže nahlédnout ideu skrytou za objektem. Oprostit se od zkresleného pohledu subjektu a plně se soustředit na objekt, tedy vzepřít se vůli k životu působící na tělo, potažmo na subjekt. Tělo tak občas trpí, neboť génius je schopen zakopnout o obyčejný kámen, protože ho není v takovém stavu soustředění schopen vidět. Klímova cesta vede úplným oproštěním se od vlastního těla a tak silným ovládnutím ducha, že nikoli svět ke mně vysílá svou fikci, ale já vysílám svou fikci světa, to znamená svět je takový jaký ho chci já.

Otázka zní, co s tělem, je schopno takové praktikování přežít a potřebuji v takovém stavu ještě tělo? Je to nirvána? Schopenhauer vychází ze světa kolem sebe, který pozoruje a jeho pojetí génia je v životě reálně poznatelné, Klímova svobodná vůle jde podle mne hluboko k východní mystice a stav který Klíma popisuje mi připomíná popis Svámí Adžaji:⁴⁵ „*Tito vzácní jednotlivci, kteří dosáhli ve vývoji svého vědomí stupně, v němž si dokáží uvědomovat i stav hlubokého spánku, popsali tento stav, jako stav oproštěný od všech objektů a jako stav zdánlivé prázdnoty – pokud je posuzován z hlediska bdělého stavu. V buddhistické tradici je znám tento stav jako nirvána. Když člověk vstoupí do tohoto*

45 Svámí Adžaja Ph.D. (vlastním jménem Dr. Allan Weinstock), autor knihy Psychoterapie Východu a Západu Sjednocující paradigma. Je klinickým psychologem a zároveň dosáhl úrovně svámího. Získal doktorát na Kalifornské univerzitě v Berkeley v oboru psychologie.

stavu, odřízne sám sebe od pocitů, v nichž si uvědomuje objekty.“⁴⁶ Klíma i Schopenhauer byli oba inspirováni východní filozofií, především upanišadami. Proto se domnívám, že nejvyšší stav Klímovy svobodné vůle, tedy stav, kdy už nevnímá fikci světa a naopak fikci světa tvoří, tedy neexistuje pro něj nic, než jeho myšlení, tento stav je tedy, ne-li tímtéž, pak něčím hodně blízkým, stavům popisovaným jako nirvána.

1.2.3. Vůle k životu, vůle k moci, vůle k příjemnosti

Podle Klímy existuje určitý počet idejí ovládající našeho ducha: „tyto ideje jsou: přání si, chtění, čin, příjemnost, nepřání si, nechtění, nepříjemnost a všechny z toho následující affekty. Celý tento komplex označuje slovo „vůle“ v širším smyslu, v užším znamená chtění, tj. přání k činu odhodlané ...“⁴⁷ Chtění a příjemnost jsou ve vztahu, pokud něco chceme, chceme to proto, abychom se cítili příjemně a zároveň, protože se cítíme příjemně, když to získáme, tak to chceme. Jsem-li student, cítím se příjemně, pokud dostanu dobrou známku, zároveň chci dobrou známku, protože se cítím příjemně. Je jedno jestli jdu od přání k příjemnosti, nebo od příjemnosti k přání, obojí je ruku v ruce a spojující článek je čin. Čin, následek mého chtění mě dovede k příjemnosti.

Příjemnost a nepříjemnost jsou však také ve vztahu. Pokud dostanu při zkoušce špatnou známku, cítím se nepříjemně, ovšem pokud si v poslední chvíli vzpomenu na správnou odpověď a tím se vyhnu, již skoro jisté nepříjemnosti spojené se špatnou známkou, cítím se příjemně. Nebo jinak, cítím se příjemně, protože se mi podařilo vyhnout se nepříjemnosti, jinak: vyhnul jsem se nepříjemnosti abych se cítil příjemně. Mé vědomí tedy ovládá chtění, snaha získat příjemné a nechtění získat nepříjemné. Moje vůle je tedy ovládána vůlí k příjemnosti.

Vůle k příjemnosti je však založená na vůli k moci. Neslouží vůle k příjemnosti k získání vůle k moci, to je nemyslitelné, nelze říci: „získám příjemnost, abych získal moc“, obráceně to však funguje, pokud získám moc, tak získám příjemnost: „Přejeme si příjemné; ale co je příjemné? jen dosažení moci ...“⁴⁸ Nelze tedy za základ světa, pokud

46 AJAYA. Psychoterapie Východu a Západu: sjednocující paradigma. Praha: Chvojtkovo nakladatelství, 2000, s. 141-142. ISBN 80-86183-18-1.

47 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 33. ISBN 80-900077-0-8.

48 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 36. ISBN 80-900077-0-8.

by vůbec svět nějaký základ měl, považovat vůli k moci. Vůle k moci je jen prostředník k dosažení příjemnosti. Pokud pro učitele je příjemností dobrá znalost prokázaná jeho studentem u zkoušky, pak na základě své vůle k moci vede (manipuluje) studenta tak, aby se potřebné znalosti naučil a při zkoušce na základě vůle k moci, získá příjemnost, tedy vůle k moci je služkou vůle k příjemnosti. Nechám na rozhodnutí čtenáře, zda to platí i obráceně, zda postupuje student při snaze získat dobrou známku na základě vůle k moci, ve snaze ovládnout učitele svými znalostmi a tím získat dobrou známku a tudíž příjemnost.

Dosud mnou nezodpovězená otázka, je kam zařadit Schopenhauerovu vůli k životu? Klíma ji nepovažuje, stejně jako vůli k moci, za možný základ světa. Schopenhauer vůli k životu považuje za hybnou sílu umožňující idejím se objektivizovat a tedy jevit, jako jev ve světě. Klíma však takovéto vůli říká vědomí, protože, to, co umožňuje jevit svět je vědomí a vyjevuje ho, jako naši fikci. Pak tedy musí být, dle mého názoru vůle k životu nutný předpoklad vůle k moci. Proč tomu tak je? Člověk potřebuje svůj jevový svět, aby v něm mohl aplikovat svou vůli k moci, potažmo vůli k příjemnosti, tudíž potřebuje vědomí, schopné fikci světa vytvořit. Pokud Schopenhauerova vůle k životu je pro Klímu totéž, co vědomí, pak je nutně vůle k životu služkou vůle k moci a tato, opět nutně, služkou vůle k příjemnosti.

1.2.4. Absolutní subjektivismus – egosolismus

Absolutní subjektivismus, nebo také egosolismus, je myšlenkový směr, jehož předpokladem je já, jakožto jediné – tedy jsem jen já a nic jiného není. Obecně je to směr, který nemá velkou oblibu, je považován za egoistický (což také být musí), nevstřícný vůči lidem. Klímova filozofie, je filozofií egosolistickou v pravém slova smyslu. Jsem jen já, svět je fikcí mého vědomí, jen mojí hříčkou ... Za to si samozřejmě vysloužil posměch, či nesouhlas od mnoha filozofů. Například Patočka píše: „*Klímova filozofie absolutní subjektivity je filozofií naprosté bezohlednosti k druhému i k sobě. Klíma je proto velmi typickým filozofem 20. století, století největších hekatomb lidských, století mrhajícího člověkem ve jménu lidských cílů, ve jménu subjektivních stanovisek, ve jménu vnitřního nekonečna.*“⁴⁹ Patočka ani nic jiného napsat nemůže, fenomenolog a lidsky silná osobnost,

49 PATOČKA, Jan 1907-1977, Petr 1948- FIDELIUS a Ivan CHVATÍK. Češi: [soubor textů k českému myšlení a českým dějinám]. Oikoymenh: Filosofia, 2006, 2 sv. (901 s., 517 s.); 22 cm, s. 164. ISBN 80-7298-181-1.

schopná obětovat osobní svobodu a klid ve prospěch lidstva. Tím nechci kritizovat Patočku, byť jsem z jeho komentáře ke Klímovi vytáhl pouze kritický závěr, Patočka se celkově snaží o vyrovnaný pohled na Klímovu filozofii. Jen se snažím ukázat, že Klímův egosolismus je a nejspíš bude nahlížen, jako lidstvu nevstřícný, dokonce škodlivý.

Patočkova kritika je celkem pochopitelná a skutečně se i mně Klímova filozofie zpočátku takto jevila. Patočka jmenuje za Klímova východiska Berkeleye, Schopenhauera a Nietzscheho. S tím nechci polemizovat a souhlasím, ovšem co Patočka nezmiňuje je inspirace Klímovy filozofie na východě, buď Patočka považuje tuto inspiraci za samozřejmou, nebo za nedůležitou v kontextu Berkeleye, Schopenhauera a Nietzscheho. Přičemž poslední dva jmenovaní byli již východem ovlivněni a východní filozofii transformovali určitým způsobem do svého myšlení. Takto transformovanou filozofií byl již přednasměrován myšlenkový tok Ladislava Klímy. Klímova filozofie byla beze sporu k tomuto předurčena. Ladislav Klíma byl k tomuto nasměrování svými předchůdci, přímo osudově předurčen. Smrt všech jeho sourozenců již v dětském věku, nemohla zůstat bez psychického otřesu a i já se stejně jako Patočka domnívám, že to je počátek jeho filozofického i životního směřování. Z do té doby výtečného studenta se stává postupem času člověk, který není schopen vydržet v žádné škole a ani v žádném povolání, člověk který tvoří filozofický systém egosolismu a egodeismu.

Říci pouze: „egosolismus je nemyslitelný“, by však bylo příliš jednoduché, pokusím se tedy vyložit svůj pohled na Klímovu filozofii egosolismu. Klíma píše: „*Svět jsem pouze já. Jen dokud žiji já, žije pro mne i svět, vše na něm a kolem něho, nebudu-li žít já, nebude žít pro mne ani svět, aniž co kolem něho. Já však budu žít stále, protože již teď také nežiji: spím-li a nemám při tom snů, nežiji. Tedy i nyní už Smrt je ve mně. Protože však Smrt máje v sobě, zároveň žiji – tedy není Smrti. Svět jsem já, já jsem i svět: ve mně je život i smrt, všechno i nic, alfa i omega - Věčnost.*“⁵⁰

Svět jsem jen já. Jen dokud žiji já, žije pro mne svět... Všimněte si, možná opomíjeného slovního spojení „pro mne“. Jak moc to mění význam, pokud by Klímova věta zněla, jen dokud žiji já, žije svět, to by znamenalo absolutní závislost světa na mně, jako na subjektu. Tak to však Klíma nenapsal, napsal „pro mne“! To znamená, že svět jsem já a svět pro mne končí s mým koncem. Výstižněji se to snad ani vyslovit nedá. Výše jsem

50 KLÍMA, Ladislav, KOPÁČ, Radim, ed. *Filosof z předměstí: dialog o ničem a o všem*. Praha: Pulchra, 2014, s. 61. ISBN 978-80-87377-89-5.

popsal, že svět je fikce tvořená vědomím. Mým vědomím, svět tedy nejsou objekty, svět je fikce objektů vytvořená ve mně mým vlastním vědomím a pro mne. Je možné, aby takový svět byl po mé smrti, nebo přesněji (vezmu-li v potaz z Klímova textu vycházející relativitu smrti), je možné, aby takový svět byl, když já nebudu. Jistě, že ne! Pokud nebudu já, nebude mé vědomí, které vytváří fikci světa pro mne a nebude tedy ani svět pro mne.

Pokud vám zemře někdo známý, je možné aby věděl o své smrti? Ne, určitě nikoli, člověk vnímá svou smrt, jen dokud žije. Tedy pokud dojde k té smutné události, a zemře mi někdo z mých blízkých, pak to není on, kdo vnímá svou smrt, ale jsem to já, kdo se trápí. Mé vědomí vytvořilo fikci světa, jejíž součástí je i tento člověk a součástí té fikce je i jeho smrt. Jeho vědomí však mělo vlastní fikci vlastního světa, jehož součástí jsem byl i já. Se smrtí toho člověka přestal existovat jeho svět nikoli můj. Jistě oprávněně namítnete, jak je tedy možné, že jsem jen já, když mám někoho, kdo mi zemřel? Ale Klíma existenci jiného, nebo dalšího vědomí nepopírá, dokonce to považuje za fakt. Existence jiného vědomí, však nemůže vytvořit fikci mého světa pro mne, prostě proto, že takovou fikci tvoří jen a jen výhradně moje vědomí. Cizí vědomí tvoří fikci světa pro hmotu za kterou se skrývá a já takový svět, této cizí hmoty a jejího vědomí, nemohu nikdy nahlédnout, mohu jen tušit jeho možnou existenci, na základě existence mého vědomí, ale nemohu tvrdit, že existuje.

Zabýval jsem se tímto problémem již ve své bakalářské práci⁵¹ a tehdy jsem použil vysvětlení, které považuji za dobře pochopitelné a proto, toto vysvětlení, zde nastíním. Zkuste si představit svět, jako model umístěný v místnosti. Tato místnost nemá okna a dveře jsou dobře utěsněna, takže do místnosti nemůže pronikat žádné světlo. Pro potřeby tohoto pokusu pustím do této místnosti určitý počet lidí, každý z nich bude vybaven speciálními brýlemi umožňujícími modelový svět v místnosti nasvítit, ovšem pouze tak, že je viditelný tomu, kterému držiteli brýlí. Žádné brýle neumožní vidět modelový svět nikomu jinému, než jen a jen tomu, kdo má tyto zcela konkrétní brýle na očích. Předpokládejme schopnost takových brýlí být zapnuté, či vypnuté, tedy svému držiteli dávat, či nedávat možnost vidět modelový svět.

51 KARELA, Jan. Pojetí božství v díle Ladislava Klímy, v kontextu upanišad a východní filozofie /Jan Karela; Praha 2018, 43 stran, bakalářská práce, Univerzita Karlova, HTF, vedoucí práce Miloslava Blažková; oponent práce Anna Hogenová.

Co se stane, když dovolíme všem aby si své brýle zapnuli? Všichni budou vidět tentýž a jediný (modelový) svět. Tedy svět identický pro všechny pokusné osoby v místnosti. Pokud bych předpokládal, stejně jako Platon ve svém, podobenství o jeskyni, že se všichni v této místnosti narodili a všichni mají stále zapnuté své brýle, pak všichni nutně musí považovat takový svět (v této pokusné místnosti) za jediný možný, skutečný a pro všechny stejný. Teď ale jednomu z nich brýle vypnu. Tento jedinec v tu chvíli nevidí vůbec nic, jen absolutní tmu. Zatímco všichni ostatní dál vidí svět tak jako před tím. Tak to můžu činit s kterýmkoli pokusným člověkem a jeho brýlemi. Po vypnutí brýlí přestane tento (modelový) svět existovat jen pro toho, komu byly vypnuty brýle. Dokonce ani když vypnu brýle úplně všem, tak modelový svět nepřestal existovat, zároveň však přestal existovat pro všechny zúčastněné v pokusné místnosti, prostě ho nikdo nevidí.

Přesně tak vypadá náš skutečný svět, každému z nás je nasvěcován brýlemi, které se jmenují vědomí, a tím je svět viditelný jen a jen jednomu člověku prostřednictvím jeho vědomí. Je to jeho svět, nezaměnitelný a jedinečný jeho vlastním vědomím. Přesto v takovém světě každý z nás vidí nejen svět samotný, ale i další jedince se „zapnutými brýlemi“ (samozřejmě brýle samotné vidět nejsou, neboť jsou vědomím). Pokud mi brýle zhasnou, nastane to, co považujeme za smrt. Pro mne tento svět přestává existovat, přichází tma. Znamená to i konec světa pro ostatní lidi? Ne! Jen já nemohu nikdy zjistit, zda tento svět skutečně dál existuje, pro mne navždy končí vypnutím mých brýlí. Přesně takto já osobně vidím své vnímání světa a existenci světa, jako takovou. Proto mi je Klímovo pojetí světa, jako fikce mého vědomí blízké. Mé vědomí mi umožňuje naprosto jedinečné a pro nikoho jiného neopakovatelné, nepřenositelné vidění světa. S koncem mého vědomí existence tohoto světa, pro mne, navždy končí. Pokud bych dokázal své vědomí ovládnout, stávám se tvůrcem světa pro sebe.

Výklad další části Klímova výše citované textu, je pro mne skoro nemožné doložit a vysvětlit. Sám Klíma to nijak blíže nevysvětluje. Přesto, si dovoluji předložit svoji hypotézu s vědomím možného omylu. Život je sen, to je myšlenka opakovaně se v různých podobách objevující v jeho beletrii, ať již je to Utrpení knížete Sternenhocha, Velký román a další, Klíma je mistr prolínání skutečnosti a snu. Sen je život, sen je fikce života promítaná mým vědomím. Spím-li a nemám sen, pak už teď nežiji. Tedy již nyní smrt je ve mně. Smrt je v nás obsažena, je naší nedílnou součástí. Smrt je naší jistotou danou nám do vínku při narození. Člověk má v sobě smrt celý život ... – a přece žij! Ve mně je život i smrt, pokud, je ve mně život i smrt, pak nutně ve mně musí být vše, protože život

a smrt je vše. Život i smrt je všechno a nic, je-li ve mně obojí obsaženo, pak nutně musím být věčnost.

Většina z nás, a to i včetně mě, je determinována západním filozofickým pohledem dominantního dualismu, musím se proti něčemu vymezit. Nutně musím najít a nutně musí být „něco“ a „já“. Musí být subjekt a objekt, musí být já a bůh, musí být já proti něčemu. Je nepřipustné, nepochopitelné, že já mohu být vším. Jenže Klíma studoval východní filozofii, studoval upanišady. Pokud bychom dokázali odhlédnout od našeho pohledu „já proti něčemu“ a podívali se na Klímovu filozofii s pomocí východního nazírání, náš postoj by byl jistě jiný.

Rudolf Janíček píše: *„V pralesích védských zpěvů je ukryt poklad upanišad a poklad upanišad – toť vědění boží! Ti, kteří plenili v tomto pokladě, se opili Bohem a jedním skokem se vyšvihli přes propast smrti do nesmrtelnosti. Bůh je tak malý jako oráčův palec, jenž řídí pluh – pluh slunce ... je malý jako palec, je mocnější nežli slunce, pokořuje všechna chápání a všechna pojetí, je odpoutaný od všeho bytí, je drobnější nežli špička jehly ... a přece nekonečný v své hojnosti. ... Není ženou a přece jako žena žije v ženě. Není mužem a přece jako muž žije v muži. Není dítětem a přece jako dítě žije v dětech. A bez pohlaví se choulí v tělesech zemských, v kamenech, balvanech a hvězdách a nitro těchto těles Mu skýtá útulek.*

*Duše uchvácená klamem mysli, zraku, hmatu a sluchu je přitisknuta k času jako pečeť a běře na se znaky času – znaky zrodu, růstu a smrti. Po mnohých narozeních a úmrtích v panství času však strhne záclony klamu a shledá, že je tím, jenž je ukryt za závojem – shledá, že je Tvůrcem a Pánem, jenž láme všechny okovy a jenž prostupuje celým vesmírem.*⁵²

Klíma znal upanišady, studoval je. Stejně jako Klíma znal a studoval upanišady i Schopenhauer. Klímův pohled na egosolismus však dokládá, že východní filozofii vycházející z upanišad pochopil lépe, nebo alespoň jinak, než Schopenhauer. Respektive přesněji řečeno Schopenhauer učení upanišad transformoval skrze své myšlení do západní podoby myšlení, zatímco Klíma se více držel původní myšlenky. Proto je podle Klímy solipsismus nejenže prokazatelný, ale i nutný.

Východní filozofie mající základ v upanišadách vidí totiž duši člověka, jako něco (Atmán), co je součástí světa, tedy světové duše (Brahma). Člověk však ve své lidské podobě s duší v těle, nechápe, že je součástí celku. Na to musí přijít studiem, obrácením

52 JANÍČEK, Rudolf. Bůh jsi ty!; Železný Brod; Jaroslav Jiránek, 1945, s. 35.

do sebe sama, protože jak výše cituji, ačkoli je bůh malý, je mocnější než slunce a i když není ani mužem, ani ženou je jejich součástí, prodlévá v nich, stejně jako v neživé přírodě. Člověk, aby prozřel a pochopil tuto skutečnost musí několikrát zemřít a několikrát se narodit. Opakovaná smrt a zrod je možná, protože východní filozofie věří na reinkarnaci duší. Konečný odchod člověka není způsoben smrtí, nýbrž pochopením smyslu světa, meditací, obratem k sobě samému a pak přichází nirvána. Nirvána není smrt, je to cesta do jiné dimenze, určená jen vyvoleným, jen těm kdo pochopí. Člověk musí být schopen sejmout Májin závoj, který nás mate a vytváří zdání, že smyslový svět je skutečný a důležitý. Tak to však není, skutečné je to, že já (Atmán) je součástí světové duše (Brahmy). Z toho plyne, jak cituji výše, že člověk: „*shledá, že je Tvůrcem a Pánem, jenž láme všechny okovy a jenž prostupuje celým vesmírem.*“⁵³

Z tohoto pohledu je již solipsismus pochopitelný. Jsem-li součástí celku, je-li Brahma „já“ a „já“ jsem Brahma, pak „já“ musím být svět a svět jsem „já“. Nemůže být nic kromě mého vědomí, protože právě mé vědomí, je tím „já“ naprosto stejně jako mé vědomí je Brahmou. Zde je myslím naprosto jasné, že Klímovi musel vyjít solipsismus, jako logický důsledek.

Musím však vzít v úvahu i Klímovu snahu šokovat. Sám Klíma k problému egosolismu mimo jiné uvádí: „*Příchod egosolismu je nutností psychologickou, affektovou, je kategorickým postulátem velmi vysoko vystoupivší Vůle. Je sice můj absolutní egosolismus, tj. učení, že mimo mé vědomí naprosto nic neexistuje, nejpravděpodobnější, nejdokazatelnější, nejstřízlivější, nejfaktičtější - jen na daném spočívající, nejvědecktější ze všech filozofických possibilit - ale k čertu s tím vším!; co bude platit za pravdu lidstva po milionech let, jednotlivci hned post hoc exilium?*“⁵⁴ *Největší pravděpodobnost dneška jest asi „pravdy“ právě nejvíce vzdálena! Ne! Nejedná se o to, co je nejpravděpodobnější, ale o to, co nejgrandiosnější; nemůžeme-li být „pravdiví“, z pravdy věčně jsouce vyhoštění, bud'me „aspoň“ co nejsmělejší a nejgrandiosnější!*“⁵⁵

Klíma je přesvědčen, že jeho učení solipsismu je správné, ověřitelné, doložitelné, a jediné správné. Ovšem uvědomuje si fakt, k čemu je člověku všechna ta doložitelnost empirická vědeckost, pravděpodobná pravda? Pokud se člověk podívá do historie, musí

53 JANÍČEK, Rudolf. Bůh jsi ty!; Železný Brod; Jaroslav Jiránek, 1945, s. 35.

54 „post hoc exilium“ - překlad autora: „po tomto vyhnanství“.

55 KLÍMA, Ladislav a Antonín PAVEL. Měj odvahu k sobě: výběr z dopisů Antonínu Pavlovi z let 1913-1925. Praha: Trigon, 1993, s. 101. ISBN 80-85320-38-x.

každému dojit, že to, co se dnes považuje za velmi pravdě podobné, to za milióny let nebude mít žádný význam. My a naše vědění nemůže být pravdivé, při sebe větší snaze jsme z pravdy trvale vyhoštěni. Stvoříme-li jakoukoli teorii a máme-li ji vědecky podloženou sebelépe, je víc než jisté, že za „x“ let bude tato teorie přinejmenším k smíchu, ale ještě spíše bude tak bezvýznamná, že již nebude nikoho zajímat. Bude bezcenná, bezvýznamná, jakoby nikdy nebyla. To je osud našeho poznání, našeho vědění. Co tedy? Propadnout depresi a skepsi, přestat zkoumat, myslet a předkládat teorie jen pro jejich pravděpodobnou budoucí bezvýznamnost? Ne, rozhodně ne! Pokud nemůžeme předložit to, co je pravdivé, pak je nutné předložit to, co je nejvíce velkolepé! A Klímova teorie solipsismu je rozhodně velkolepá, už proto, že dodnes budí vášně a zarytý odpor minimálně většiny západního myšlení.

Já zarytý odpor západního myšlení nesdílím a dospěl jsem na základě studia Klímova díla a upanišad k názoru, že solipsismus vycházející z upanišad a v kontextu východního myšlení má své opodstatnění, i svou logiku. Pokusím se své důvody, pro můj názor teď popsat. Je-li nějaký celek a já jsem jeho součástí, pak mé vědomí je součástí vědomí celku. Vědomí celku je i vědomím mým. Jistě vás napadne otázka, jak to je s ostatními lidmi, rostlinami a neživou přírodou? Domnívám se, že vysvětlení je poměrně snadné, pokud je moje vědomí totéž vědomí, jako vědomí celku (říkejme mu třeba světové vědomí), pak je světové vědomí totéž co vědomí moje. Dosud je to jasné a beze sporu. Pokud připustím, že existuje jiný člověk mimo mé vědomí v takovém systému, musím dojít nutně k názoru, že světové vědomí je a musí být totožné s vědomím takového každého člověka. Proč? Prostě proto, že to vědomí je jedno, je totožné s mým, musí být totožné i s vědomím každého člověka. Totožnost by nebyla pouze v případě, že by ten, který člověk nebyl součástí celku. Pokud by však nebyl součástí celku, pak by nebyl – vše je celkem. Nemohu hovořit o celku, a přitom hovořit o něčem mimo celek.

Jistě teď namítnete, že v takovém případě, máme-li všichni stejné, tedy jedno, tedy moje vědomí musíme být všichni stejní, identičtí. Já však tvrdím: „To z toho, ale vůbec nevyplývá!“ Zde jsou mé důvody: Vědomí je podle Klímy jedno, stejně jako Schopenhauerova vůle je jedna, toto vědomí je mimo zrod a zánik, je trvalým principem, stejně jako je trvalým principem Schopenhauerova vůle. My jsme jen jeho projevem a to projevem nevědomým. Teď jistě opět namítnete, jak můžeme být nevědomým projevem, něčeho co je vědomím? My totiž při svém zrodu nějakým způsobem získáme

část světového vědomí, ovšem toto světové vědomí se projevuje jako naše vědomí, naše já. My se zprvu snažíme vymezit a pochopit se jako „já“, jako „já“ vymezené. Západní filozofie zamrzla ve vymezování „já“ a subjekt-objektové figuře. Východní filozofie pochopila, že není vymezení „já“ proti něčemu, ale je „já“ na ose, je „já“ v nějaké části osy. „Já“ musí dospět svým vývojem k pochopení a odhození Májina závoje. Teprve, až „já“ prohlédne, pochopí smysl a význam světového vědomí a pochopí ho jako sebe sama. Jsem to já!

Z výše uvedeného již je celkem zřejmé, jaký bude stav vědomí v přírodě v kontextu světového vědomí. Klíma, jak již výše bylo popsáno, předpokládá existenci vědomí za každou hmotou, tedy i za živou a neživou přírodou. Předpokládá i možné rozdíly v kvalitě vědomí, nicméně nesdílí ještě stále platný názor, že člověk jakožto „nejvyšší“ tvor má vědomí nejsložitější. Není žádný důvod to předpokládat, to že jsme my zatím nepoznali, že například kámen má složitější vědomí než my není důkazem, že tomu tak není. To však pro vysvětlení solipsismu v této chvíli není podstatné, ale je třeba to připomenout pro udržení celkového obrazu v již tak dost složité spleti solipsismu. Tedy za každou hmotou je vědomí a toto vědomí, přijmeme-li fakt existence celku, je stejně tak mým vědomím, jako vědomím světovým, nebo vědomím jakéhokoliv člověka v tomto celku. Pak ovšem, je-li k tomu za hmotou vědomí, musí být i toto vědomí za hmotou skryté identické, tedy totéž vědomí, jako vědomí světové. A opět, je-li vědomí za hmotou skryté identické s vědomím světovým, pak musí být identické s vědomím mým.

Věřím, že pro člověka myslícího a žijícího ve východní oblasti myšlení není solipsismus, až takovým problémem, a takový člověk ani nemá potřebu ho nazývat solipsismem. Spojení Atmánu s Brahmou je pro něj samozřejmé, ale ani u takového člověka nepřichází pochopení hned, k tomuto pochopení se člověk musí propracovat. Cesta není lehká ani rovná, proto upanišada předpokládá několik životů, než člověk dojde k pochopení smyslu a významu celku a zbaví se Májina závoje. Na západě je to nepřekonatelný problém. Solipsismus je nemyslitelný! Proč? Jsme příliš zakonzervováni v dualismu, snaže o vymezení svého já, z tohoto vymezení nám pak nutně vzniká svět, jako něco proti já. Pak, pokud je svět proti já za neporušitelnými hranicemi subjektu a objektu, pak je nemožné být v celku a být součástí jednoho vědomí, jediná cesta je Schopenhauerova, ta neničí naši nepřekonatelnou potřebu se vymezovat.

Schopenhauer nepoužívá pojem světové vědomí, ale světová vůle, respektive vůle k životu, ta však nepatří do stejného celku jako svět, je mimo svět je jedna. Jako taková

nepodléhá vzniku a zániku, zatímco člověk a příroda vzniku a zániku podléhají. Přestože Klíma Schopenhauera plísni: „*Že absolutní „subjektivismus“ - „theoretický egoismus“ --- je nevyvratný, musil doznat sám Schopenhauer, kterému byl trnem v oku. Místo však, aby byl důsledně k doznání tomu zastavil ihned další stavbu své neomylné filosofie, mstí se počestný filosof infamí*⁵⁶ ... „*že theoretický egoismus jako vážné přesvědčení mohl by vystoupit jen v blázinci a že by potřeboval spíše léčení než argumentů,*“⁵⁷ tak přesto Schopenhauer nemohl podle mého názoru dospět k solipsismu. Pokud je světová vůle Schopenhauerova mimo svět a není v jednom celku s přírodou a člověkem, není možné myslet solipsismus. Zde jsou vidět důsledky různého pojetí vůle a to i přes Klímovo přesvědčení o svém pojetí vědomí, jako o totožném s vůlí k životu.

Na závěr pojednání o solipsismu ještě dodám jeden Klímův názor, byť se solipsismem přímo nesouvisí, ale dotýká se jeho učení, že Schopenhauerova vůle k životu není nic jiného, než Klímovo vlastní pojetí vědomí. Text jsem našel v Klímově vlastním životopise: „*Že existuje „transendentální úmyslnost Ve Všedění“ (Schopen.) – to chtěl bych na základě mého života dokázat neméně pádněji, než je dokázána kterákoli vědecká these – Empiricky - o theoretických důvodech nemluví ...*“⁵⁸ a dále Klíma popisuje, kterak chodil v noci v Alpách a vždy se našla v něm nějaká síla, která ho zachránila před pádem do strže, dospívá tak k přesvědčení, že existuje něco jako Schopenhauerova vůle k životu, která mu nedovolí umřít protože: „*Osud, jak se zdá podle všeho, má se mnou ještě něco za lubem. ... k rozzelenání je nutné jaro. Že nepřichází dlouho – dobře; předčasné jaro nebývá dobré; a kdo žije ve věčnosti není nedočkavý.*“⁵⁹

Proč tuto stať zmiňuji? Doteď jsem na základě Klímových textů popisoval jeho pojetí vůle, jako vědomí od něhož vše vychází. Toto vědomí je tvůrcem světa, který je pouhou iluzí, fikcí stvořenou jen a jen tímto vědomím. To ovšem vylučuje výše popsany text, kdy Klímův život zachraňuje síla, která nutně nemůže vycházet z jeho vědomí, protože ta by takový svět tvořila a popsany děj by neměl v tomto kontextu žádný význam. Domnívám se, že tento text, který já považuji za odlišné pojetí vůle, oproti celému Klímovu pojetí napsal v době, kdy se fyzicky i psychicky necítil dobře. Ten kdo chtěl

56 Infamie – překlad autora: potupa.

57 KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon), s. 24. ISBN 80-900077-0-8.

58 KLÍMA, Ladislav a Erika ABRAMS. Sebrané spisy. Praha: Torst, 2005, s. 18. ISBN 80-7215-239-4.

59 KLÍMA, Ladislav a Erika ABRAMS. Sebrané spisy. Praha: Torst, 2005, s. 19. ISBN 80-7215-239-4.

ovládat své vědomí tak silnou vlastní vůlí, až se sám sobě stane bohem, najednou spoléhá na sílu záchrany od transcendentální úmyslnosti. Ovšem i zde je věta: „ten kdo žije ve věčnosti“, a to již je Klímova filosofie tak jak jí známe, život ve věčnosti je životem v nirváně. Nepovažuji tento text za převratnou změnu v jeho filosofii, odklon od svého myšlení světa, jako hříčky mého vědomí. Dokazuje to jen fakt, že všichni občas ztrácíme síly a i genius, byť se znaky šilence, na chvíli ztratil svou příslovečnou vnitřní sílu.

1.2.5. Božství Ladislava Klímy

Klímovým božstvím, jsem se zabýval ve své bakalářské práci⁶⁰, proto o Klímovi jako o bohu (záměrně uvádím malé „b“ nejedná se o boží jméno), pojednám jen krátce. Klíma se snažil být bohem, být bohem již zde. Ovšem v žádném případě nelze tomuto pojetí božství přiznávat význam ve smyslu židovského, či křesťanského Boha, jakožto vládce a strůjce celého světa. Klíma se snažil být bohem sám sobě. Jeho snaha vycházela z výše popsaného Klímova učení světa jako fikce mého vědomí. Pokud je svět pouhou fikcí tvořenou mým vědomím, pak pokud já dokážu ovládat své vědomí, stávám se tím, kdo tento svět ovládá a tvoří – tedy jsem bohem – ovšem bohem sám sobě, tvořím a ovládám tento svět jen sám pro sebe a sám sobě!

Takto formuluje možnou cestu ke svému vlastnímu božství Klíma: „*S tercettem těchto 3 pomocníků čarodějných (vrt. myšl. - komman. v. – ev. str.) možno vysvobodit všechny zakleté princezny z nejnuitrnějších komnat zámku psychy a stát se králem, skutečným teprve pánem sebe; proč nezdařilo se dosud perpetuovat pokusy a la stoa?: scházely metody, ovládající myšlení!, nestačí „ovládat affekty“, nutno dříve ovládat to, čím mají být ovládaný, tj. Myšlení, tj. Jeho spodní proudy, zákony a metody; affekty možno ovládat jen v příznivém intelektuálním stavu, schází-li ten, je stoik v prdeli s ajmolancem! já teprve tvořím předpoklady a basi pro skutečný stav praktických: emancipujících, defumanisujících, deifikujících filosofii!“⁶¹ „„Člověk zůstane věčně*

⁶⁰ KARELA, Jan. Pojetí božství v díle Ladislava Klímy, v kontextu upanišad a východní filozofie /Jan Karela; Praha 2018, 43 stran, bakalářská práce, Univerzita Karlova, HTF, vedoucí práce Miloslava Blažková; oponent práce Anna Hogenová

⁶¹ KLÍMA, Ladislav a Antonín PAVEL. Měj odvahu k sobě: výběr z dopisů Antonínu Pavlovi z let 1913-1925. Praha: Trigon, 1993, s. 70. ISBN 80-85320-38-x.

*dobytkem!“ neboť dobytkem zůstane, dokud se nestane skutečným pánem sebe, tj. processů svého myšlení. Dary, děti Boha? já házím mu je nazpět na hlavu!*⁶²

Být pouhým stoikem je pro boží praxi nedostačující. Nemohu být jen pánem svých vášní, to je pouhé sebeovládání. Klíma jde ve své cestě k boží praxi mnohem dál za tuto hranici, je třeba pro sebe svět tvořit. Hledá cestu, či metodu, která by mu umožnila nejen ovládat své vášně a afekty, ale především ovládat to, co ovládá ovládání vášní a afektů. Nachází nutnost hledat ovládání svých duševních stavů. Ovládacím prvkem duševního stavu je myšlení. Myšlení je jediným vládcem mé psyché a tedy mne samotného. Dokážu-li ovládat myšlení, pak jsem schopen, ovládat všechny své stavy, pak se mohu stát sám sobě bohem a mohu ovládat vědomí. Vědomí je to co tvoří svět, tedy stávám se tvůrcem světa, takového, jaký chci, aby byl, a protože svět je fikcí mého vědomí stávám se tedy tvůrcem této fikce. Klímova snaha stát se bohem, především praktické pokusy stát se bohem vyústily v neřízenou konzumaci alkoholu. Možná by někdo spíše řekl: „jeho konzumace alkoholu vyústila ve snahu stát se bohem.“ Tak, či tak, boží praxe nevedla ke kýženému cíli, ačkoli měl Klíma mnohokrát pocit, že je již na dosah.

Bylo to opravdu jen šílenství? Domnívám, se, že to takto formulovat nelze. Již jsem zmínil upanišady a východní filozofii (opět platí, že jsem se jí více věnoval ve své bakalářské práci,⁶³ a proto je zde zmiňuji v mnohem menší míře). Ve východní filozofii je spojení Atmánu s Brahmou, tedy mé osobní duše, mého „já“ se světovou duší, tedy s celkem, pochopením svého božství. Pochopím, že jsem součástí celku, bůh je „já“, „já“ jsem bůh. Toto pochopení přichází až po několika odžitých životech v nirváně (jak již bylo výše popsáno). To o co se snažil Klíma, bylo být bohem již teď a tady, tedy před „smrtí“.

Člověk má snahu být vnitřně silným, na východě je to pochopením celku a propojením svého já se světovým já, tím jsem tak silný, jak silné je světové já. Pak já mám všechnu sílu světa a svět má všechnu mou sílu. Západ determinovaný dualistickým myšlením odhaluje sílu vlastního myšlení. Například Carol Dwecková ve své knize Nastavení mysli⁶⁴ popisuje jak se obrácením ke způsobu svého myšlení, dokážu posunout a ve svém životě být silnější. Obdobně Kevin Dutton v knize Moudrost

62 KLÍMA, Ladislav a Antonín PAVEL. Měj odvahu k sobě: výběr z dopisů Antonínu Pavlovi z let 1913-1925. Praha: Trigon, 1993, s. 71. ISBN 80-85320-38-x.

63 KARELA, Jan. Pojetí božství v díle Ladislava Klímy, v kontextu upanišad a východní filozofie /Jan Karela; Praha 2018, 43 stran, bakalářská práce, Univerzita Karlova, HTF, vedoucí práce Miloslava Blažková; oponent práce Anna Hogenová.

psychopatů⁶⁵ zkoumá schopnosti některých lidí, například špičkových chirurgů, či vojáků ze zásahových jednotek, ovládat svou mysl natolik, že jsou schopni pro běžného člověka nemožného konání a rozhodování. Jakkoli to vypadá, že uvedení autoři a jimi zkoumané psychické stavy nemají nic společného s Klímovým božstvím, já jsem přesvědčen, že to co popisují není nic jiného, než snaha o získání moci nad svým psyché. Úmyslně zde používám pojem psyché a nikoli vědomí. Domnívám se, že ačkoli jediný způsob jak ovládat vědomí, vede prostřednictvím ovládnutí psychiky, ovládnutí pouze části psychiky není ještě plným ovládnutím vědomí. Tedy ovládnutí „psyché“, je něco jako předstupeň ovládnutí vědomí. Přesně to je patrné z výše uvedeného citátu – člověk se musí nejdříve nutně naučit ovládat své myšlení, pak teprve se může stát svým pánem a ovládat své vědomí! Mohl bych uvést mnoho jiných příkladů, lidé se prostě snaží naučit ovládat svou psychiku. Není to nic jiného, než snaha aspoň trochu být bohem sám sobě a ovládat své psychické stavy a tím tvořit svět, jaký ho chci mít. Klíma byl šílený pouze v tom, že byl přesvědčen, že může být „plně“ sám sobě bohem. To bylo důvodem jeho zkázy, důvodem proč je odmítán. Být plným bohem již tady, znamená vstoupit do nirvány – ale pak již nejsem tady!

1.2.6. Sebevražda, smrt

Pro Klímu sebevražda není nic strašného, ba naopak: „*A nejdále do výší a krás netušených doskočíme heroickým skokem, sebevražda zvaným. Jej umět s veselým opovržením učinit, toť paradoxní cíl všeho žití pozemského – i nebeského, jen proto se žije!*“⁶⁶. Všichni tedy spějeme ke smrti, a ti z nás kteří se odváží heroického skoku, tedy sebevraždy splnili smysl života. Co je smrt? „... *Ale samozřejmě: spánek je smrtí, smrt spánkem; ...*“⁶⁷ Smrt, spánek a sen, je velmi častý námět Klímovy beletrie. Například

64 DWECK, Carol S. Nastavení mysli: nová psychologie úspěchu, aneb, naučte se využít svůj potenciál. Vydání druhé, aktualizované. Přeložil Kateřina EŠNEROVÁ. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2017. Žádná velká věda. ISBN 978-80-7555-032-3.

65 DUTTON, Kevin. Moudrost psychopatů: svatí, špioni a sérioví vrazi. Přeložil Renata ČERVENKOVÁ. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1462-5.

66 KLÍMA, Ladislav a Antonín PAVEL. Měj odvahu k sobě: výběr z dopisů Antonínu Pavlovi z let 1913-1925. Praha: Trigon, 1993, s. 95. ISBN 80-85320-38-x.

67 KLÍMA, Ladislav. Boj o Vše: deníky a korespondence s přáteli z let 1909 až 1917. Olomouc: Votobia, 1995. Malá díla, s. 143. ISBN 80-85885-92-1.

Jak bude po Smrti⁶⁸, zde Klíma líčí příběh opilce, který patrně opilý upadne na dvorku hostince a zemře. Ovšem smrt je jen spánek, každé ráno se probudí opět ve stejném hostinci a příběh se s různými obměnami stále opakuje. Klíma příběh tak popsal, že čtenář netuší, kdy jde o skutečnost, a kdy o sen. Smrt je sen!

Podobně dopadne hrdina Klímova románu „Utrpení knížete Sternenhocha“. Kníže v zoufalství zabije svou nevěrnou ženu Helgu. Ona se za své hříchy dostane do očiště, zde však sama svou vůlí dokáže, že očištěc je fikce platná pouze do té doby, dokud je ochotná v ní věřit. Poté co Helga ovládne očištěc svou vůlí, je silnější než očištěc a ten nad ní nemá žádnou moc. Přitom se stále vrací, „živá“ do života Sternenhocha, který postupně propadá šílenství. Smrt je jen sen!

V podobném duchu popisuje Klíma v Bílé svini život po smrti: „*Po smrti bude tvá existence snu velmi podobná: bude snem tu velmi matným, tu intenzivním, tu skvělým, tu bídným, šťastným, trapným, na minulé existence se upomínajícím neb jen zvířecky v přítomnosti žijícím. Dlouhou, často nekonečnou řadou snů takových vejdemo konečně zase v sen distinktní, zákonně spoutaný, jemuž se říká bdění - naše já vklouzne v něj nevědouc jak. ... neboť sen posmrtní slouží jen za odpočinek.*“⁶⁹

Je to jen fantazie Klímovy beletrie, nebo naopak je beletrie inspirovaná jeho filozofickým učením? Vědomí je za každou hmotou, to jsem zde již několikrát popsal a je to důležité i zde. Vědomí je tím, co utváří svět – svět je jen fikcí, hříčkou mého vědomí. Pokud tedy je svět fikcí a smrt nastává právě a pouze v tomto světě, což je jisté, protože umírá tělo a tělo je hmota ve světě. Pokud tedy tělo umírá ve světě, který není ničím jiným, než pouhou fikcí mého vědomí, pak smrt nemůže být nic jiného, než součástí takové fikce. A pokud je smrt součástí takové fikce, pak nutně musí být i smrt fikcí. Klímovi, zde logicky vychází rovnítka mezi smrtí a snem. Co jiného je fikce, náš sen, naše tušení světa a smrt je také náš sen, ve kterém naše vědomí přebývá do doby, než je znovu vrženo do světa bdění a v tomto světě svázáno zákony.

Jaký je úděl vědomí, které opustilo svět označovaný jako bdění? Není to, jak vyplývá z výše uvedeného citátu, žádný očištěc, žádné utrpení duše. Jedná se o řadu různě intenzivních snů, jejichž hlavním úkolem je dopřát vědomí unavenému ze světa bdění odpočinek, teprve po řadě snů, během nichž si vědomí odpočine je znovu vrženo

68 KLÍMA, Ladislav. Victoria aeterna. Praha: Arkýř, 1992, s. 79-111. ISBN 80-85400-00-6.

69 KLÍMA, Ladislav a Kamila LOSOSOVÁ. Filosofo Ladislava Klímy tzv. Velký román. V Praze: Levné knihy, 2007, s. 481. ISBN 978-80-7309-486-7.

do bdění v dalším životě. Proto není smrt, ani sebevražda, pro Klímu žádným koncem, žádným neštěstím. Každý člověk, žije v bdění jen určitý čas, zatímco většinu času prodlévá ve snu, ve věčnosti.

Klíma zde patrně také vychází z upanišad a východního myšlení, kde se člověk několikrát zrodí a zemře, než prozře a odhodí Májín závoj. Teprve po několikerém zrodu a smrti může prohlédnout a protože pochopil sebe jako součást celku, sebe jako Atmán i Brahm, vstoupí do věčnosti v nirváně. Klíma však vidí věčnost již v každé smrti a v každém životě. Smrt je jen snem, a sním proto, aby si mé vědomí odpočinulo od bdění. Klíma neuvádí, žádné podmínky, kdy, a který člověk smí vstoupit do věčnosti, v tom se od východní filozofie odlišuje. V tom je také důvod, že vnímá sebevraždu, jako cestu do věčnosti, protože sám neurčuje podmínku, jak člověk k smrti dojde. Naopak východní filozofie nepovažuje sebevraždu, za cestu k poznání a tedy k nirváně. Podle východní filozofie člověk během života sbírá zásluhy a od těchto zásluh je odvislé, jaký bude jeho další život. Sebevražda není zásluhou hodnou prozření a stržení Májina závoje.

Schopenhauer nahlíží na smrt poněkud jinak. I smrt, natož sebevražda, je přitakání vůli k životu. Sebevražda je čin, který člověk provede na základě působení motivů, nejsilnější motiv, v tomto případě touha zemřít, nasměruje vůli a slepá vůle provede čin – sebevraždu. Namítáte, že v tom případě jste unikli moci vůle? Nikoli, za jedno samotný čin byl proveden vůlí, za druhé, vůle nepotřebuje jedince. Vůle ke své existenci, ke své objektivizaci potřebuje druh, rod, pokolení. Jedinec je jen nástrojem vůle. Je to potřeba vůle se objektivizovat, a vůle tak činí hlavně v množení. Jedinec, který podlehe pohlavnímu pudu se stává obětí vůle a po rozmnožení je již nepotřebný. Vůle klidně obětuje milióny jedinců, skutečně jí nezáleží na jednotlivcích, důležité je, aby druh přežil a množil se. Teprve smrt všech živých tvorů, a zničení vší přírody by znamenalo konec vůle. Proto je pro Schopenhauera sebevražda i smrt jen poddání se slepé vůli.

1.2.7. Celek

Východní filozofie vycházející z upanišad považují svět za celek. Vše je součástí celku. Člověk je také součástí celku, jen vnímání jeho duše je zastřeno Májíným závojem klamu. Tento klam způsobuje, že člověk považuje smyslový svět za důležitý a skutečný a své chování orientuje na takovýto svět. Není zde však žádné dualistické rozdělení světa na subjekt a objekt, jak tomu je v západním myšlení. Jde jen o to, za jak dlouho člověk

porozumí smyslu světa a pochopí, že on sám je tvůrcem i součástí světa zároveň. Jedna z upanišad k tomu říká: „*U toho věru, kdo to vidí, kdo takto smýšlí, kdo to poznal, (vzchází) z átmána životní dech, z átmána naděje, z átmána paměť, z átmána prostor, z átmána horko, z átmána voda, z átmána vznikání a zanikání, z átmána potrava, z átmána síla, z átmána poznání, z átmána hluboké promyšlení, z átmána rozvaha, z átmána úmysl, z átmána myšlení, z átmána řeč, z átmána jméno, z átmána mantry, z átmána oběti – právě z átmána (vzchází toto vše).*“⁷⁰ Není zde žádné „já“ a „něco“, žádné „já“ proti Bohu, „já“ proti „světu“, „já“ proti „ty“, žádný objekt a subjekt.

Naproti tomu Schopenhauer svojí filozofií vůle k životu dává přímo podnět k tomu abychom se začali vymezovat a i sám se vymezuje. Sice v celém díle hovoří, že subjekt a objekt, jeden bez druhého nemohou existovat, jsou jen poloviny jednoho celku. Ovšem svou filozofii podává tak, že chápání bez subjekt-objektového pohledu je téměř nemožné. Tím, že vůli dosazuje mimo vznik a zánik, mimo možnost poznání člověka, dává jí jiný způsob bytí, než smrtelnému člověku. Tím se vůle stává něčím, co ovládá člověka, a to jen a jen pro svou potřebu objektivizace. Vůle klidně obětuje jedince, smrt jedince pro vůli nemá žádný význam. Ani smrt velkého počtu jedinců nemá pro vůli význam, rozhodující je zachování rodu, druhu, to vůli stačí k objektivizaci. Největší potupnou ránu, Schopenhauer uštědřil celku, dle mého názoru, svou teorií možného vzepření se vůli. Génus, umělec a pohlavní zdrženlivost, jakožto trio neohrožených bojovníků proti moci vůli, které mi mohou pomoci nahlédnout pravou ideu. Proti komu to však bojují, proti vůli? Ne! Bojují proti pochopení celku, proti pochopení, že jsou jeho součástí. Říkají-li ne vůli, pak paradoxně v první řadě říkají ne sobě, ne svému „já“! Pokud se já jakožto člověk vzepřu vůli, vzpírám se sám sobě, své podstatě.

Mnohem lépe na tom byl s pochopením celku Klíma, jakkoli jeho filozofie vypadá šíleně v kontextu upanišad, je opak pravdou. „Já“, které je určující a tvořící svět, jako svou fikci. Celek hmoty a za ní skrytého vědomí – tedy „já“ a mnou vytvořená fikce světa jakožto celek. Jedině vědomí je schopno vytvořit svět a existuje jediné moje vědomí. Jsem jen „já“ a kromě mého vědomí nic není. Vypadá to opravdu šíleně a nesmyslně, ovšem jak již jsem výše popsal, mé vědomí je vědomím všech. To je dáno právě Klímovým pochopením celku. Není žádné jiné vědomí, neznamená nutně, že není nikdo kdo má totožné vědomí jako já. Ani to neznamená, že jsme všichni identičtí lidé, znamená to pouze, že vědomí je jedno a v nás se projevuje. Naše jedinečnost zastírá jednotné

⁷⁰ Upanišady. Přeložil Dušan Zbavitel, Praha: DharmaGaia, 2004, s. 185. ISBN 80-86685-34-9.

vědomí Májiným závojem klamu, který spočívá v mylném pocitu, že „já“ je něco odlišného, než svět, než „ty“ a dále, že svět smyslový je skutečný. V upanišadách vychází vše z Átmána stejně jako je vše Brahma. Člověk je nositelem Átmána a učením, meditací a studiem dospívá k pochopení jednotnosti své a Brahmy. Stejně tak Klíma, tím že dá vědomí moc tvořit fikci světa a přisoudí pouze jedinou existenci jednomu vědomí tvoří svět jako celek.

Klíмова filozofie však v kontextu Schopenhauerovi působí nesystematicky a nesmyslně. Klíma je svým stylem myšlení a snahou šokovat předurčen k odsouzení a nepochopení. Zároveň je však předpoklad, že jeho názory budou vyhledávat jedinci, potřebující psychickou vzpruhu, jedinci toužící se zbavit svého psovství (jak by řekl Klíma), ačkoli právě těm jeho filozofie určena nebyla. Klíma se považoval za silného ducha a silným duchům odkazoval své myšlení.

Biblisté používají při zkoumání textu pojem před textem a za textem. Pokud tedy zkoumáme text, měli bychom zjistit co nejvíce informací o kontextu, tedy o autorovi, o prostředí z jakého pocházel a čtenářích kterým byl text určen. Pokud chceme pochopit a vysvětlit text v dnešním kontextu měli bychom se pokusit pochopit tehdejší kontext. Já jsem tak hluboce ve svém zkoumání nešel. Považoval jsem však za důležité alespoň krátce v úvodu zmínit podmínky v jakých oba autoři vyrůstali. Domnívám se, že jejich dětství a dospívání nám ukazuje, jak byly jejich povahy formovány pro budoucí filozofii. Je vidět, že oba jedinci byli nadaní lidé. Oba si prošli určitými anomáliemi, například u Schopenhauera velký věkový rozdíl matky a otce, u Klímy velký věkový rozdíl druhé manželky, tedy nevlastní matky Klímovy. Klíma se svou macechou dokonce později odchází a žije s ní jako s partnerkou.

Pro pochopení Klímy je jistě velmi důležitá informace o smrti všech jeho sourozenců v dětství. To byl nejen velký šok, který jistě formoval celou jeho filozofii a ještě po letech, se o něm zmiňuje ve svém životopise. Zároveň tento zážitek patrně posunul Klímovo myšlení až do přesvědčení o jeho vlastní výjimečnosti. On byl tím, kdo jediný přežil, on je tedy tím nebezpečným člověkem, v jehož blízkosti ostatní umírají a on, jako vyvolený žije. „Vůle“ tomu tak chtěla, to byl důvod proč přežil, zatímco jeho sourozenci zemřeli.

Všichni jsme nějak formováni, všem nám je dán určitý charakter. Schopenhauer považuje charakter za rozhodující sílu ovládající, motivy a následně motivy směřují slepou vůli – tak vznikají naše činy. Tak byly zformovány charaktery Ladislava Klímy a Arthura

Schopenhauera a jejich filozofie je plodem jejich činů. Je šílená, nesmyslná, hodná zapomnění? Rozhodně je zajímavá a hodná prostudování, ovšem studium bez znalostí kontextů především upanišad a východní filozofie nám přinese jiné pochopení, než by autoři ve své době očekávali.

Závěr

Ve své práci jsem nejprve popsal filozofii Arthura Schopenhauera. Schopenhauer svou filozofii zpracovává velmi precizně, každou myšlenku vysvětluje do detailů. Sám uvádí, jako důležitou podmínku pochopení jeho filozofie, studium upanišad. Já sám jsem se studiu upanišad věnoval již ve své bakalářské práci a ze zkušeností, takto načerpaných, jsem vycházel i při nahlížení a vysvětlování filozofie Schopenhauerovy i Klímovy v této práci.

Schopenhauer předpokládá celek subjektu s objektem, bohužel však tento celek rozděluje na subjekt a objekt, tedy dvě poloviny celku. Přičemž subjekt podléhá vzniku i zániku stejně jako objekt. Za existencí objektu stojí působení vůle k životu, kterou Schopenhauer také nazývá slepou vůlí. Tato vůle je mimo vznik a zánik, je jedno. Vůle má potřebu objektivizovat se ve světě. Každý jev je pouhá objektivizace vůle. Vůle působí slepě a potřebuje směřování. Směřování v neživé přírodě má na svědomí kauzalita, tedy příčina. V rostlinné říši je to podráždění a v člověku jsou to motivy. Na člověka může vůle působit v několika způsobech, a to jako na hmotu kauzalitou, jako na rostoucí přírodu podrážděním a jako na rozvažující bytost prostřednictvím motivů. Člověk je pod nadvládou vůle a nemá ani svou vlastní svobodnou vůli. Člověk by se vůli měl vzepřít. Popření vůle může člověk provést pohlavní zdrženlivostí, genialitou a uměním.

Schopenhauer sice vychází z upanišad pojetím světa jako celku, jeho vnitřním rozdělením na subjekt a objekt se však již od upanišad odklání. V upanišadách není subjekt a objekt ani jako vnitřní rozdělení, vše je celek a jde o to, že jedinec je Májiným závojem klamu veden k chápání sebe, jako odlišného od světa, jde o to sejmutí Májin závoj a pochopit: „svět jsem já“. Zatímco naopak Schopenhauer, byť neustále tvrdí subjekt bez objektu nemůže být, dospívá k potřebě vzepřít se vůli. To však připustíme-li svět jako celek znamená vzepření se sobě samému. Popření sebe sama a své existence. V upanišadách naopak po sejmutí Májina závoje dochází k sjednocení a nirváně, tedy rozplynutí se ve věčnosti, což není smrt, ani popření, to je pochopení: jsem věčnost!

Klíma naopak se svým pojetím egosolismu, přes povrchní zdání šílenosti takové myšlenky, je upanišadám v podstatě věrný. A neodklání se ani ve svém pojetí božství, tedy „jsem sám sobě bohem“. Klíma Schopenhauerovu vůli k životu nahrazuje pojmem vědomí, toto vědomí je za každou hmotou. Kauzalita a celý svět smyslů je tvořen jen mým

vědomím. Celý svět je jen fikcí tohoto vědomí. Jeho představa, možnosti ovládnout své vědomí a tím se stát tvůrcem světa sám sobě, se mi sice zprvu jevila zcestná a od upanišad se odvracející. Ovšem pokud si uvědomím, že člověk meditací obrácen do sebe, skrze sebe poznává celý svět a pokud je meditace dosti silná, dostává se do nirvány, opouští své tělo a pozemský svět domnělé existence, pak se domnívám, že zde jsou paralely s Klímovým božstvím.

Z mé práce vyplývá, že sice oba autoři vycházejí z upanišad. Schopenhauer však své myšlení více přizpůsobil subjekt-objektovému „přednastavení“ západního myšlení a tím se na rozdíl o Klímy od upanišad odklonil. Klímova filozofie se více drží upanišad a pojetí celku, o to hůře je přijímána v západním světě, protože západně myslící člověk má potřebu sebe vyhranění vůči něčemu v sobě trvale zakořeněnou a nedokáže se přes ní překlenout.

Z výše uvedeného vyplývá i odpověď na můj druhý předpoklad v úvodu práce a sice, že Klíma, jakožto pokračovatel myšlení Schopenhauera a Nietzscheho bude jejich filozofii pouze domýšlet. Právě Klímovo pojetí tvoření světa mým vědomím je jiné, než Schopenhauerova představa člověka jako pouhé hříčky účinků slepé vůle. Klíma naopak tento předpoklad úplně otočil a postavil „já“ v pojetí vědomí do role tvůrce světa a světu dal pouze roli fikce. Tedy žádné „já“ zmítané rozmary vůle, ale „já“ rozhodující o tom jaký bude svět, „já“, které jakožto tvůrce světa, je tím světem. Nebude „já“ nebude svět je Klímova verze. Naproti tomu Schopenhauer musí zničit všechna já a všechnu živou i neživou přírodu, pak teprve vůle ztratí možnost se subjektivizovat a nebude svět, bez subjektu není objekt. Výsledek je sice v obou případech stejný, nebude svět, cesta k němu však odlišná.

Literatura

Primární

ABENDROTH, Walter. Schopenhauer. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). ISBN 80-85885-34-4.

ADAMÍK, Richard. Otázky a názory, kniha XXXIV. Síla vůle a životní energie. Praha: Jan Leichter, 1922.

SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9.

JANÍČEK, Rudolf. Bůh jsi ty!; Železný Brod; Jaroslav Jiránek, 1945

KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic ; Frontispis a 4 kresby Václava Stratila. 3.vyd. Praha: Trigon, 1990. Rubín (Trigon). ISBN 80-900077-0-8.

KLÍMA, Ladislav. Victoria aeterna. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-00-6.

KLÍMA, Ladislav a Erika ABRAMS. Sebrané spisy. Praha: Torst, 2005. ISBN 80-7215-239-4.

KLÍMA, Ladislav a Kamila LOSOSOVÁ. Filozofa Ladislava Klímy tzv. Velký román. V Praze: Levné knihy, 2007. ISBN 978-80-7309-486-7.

KLÍMA, Ladislav a Antonín PAVEL. Měj odvahu k sobě: výbor z dopisů Antonínu Pavlovi z let 1913-1925. Praha: Trigon, 1993. ISBN 80-85320-38-x.

KLÍMA, Ladislav, ZUMR, Josef, ed. Vteřiny věčnosti. Vyd. 3., V nakl. Maťa 2. Ilustroval Bedřich GLASER. Praha: Maťa, 2010. Česká radost. ISBN 978-80-7287-139-1.

MATTHEWS, Jack. Schopenhauerova vůle. Přeložil Stanislav RUBÁŠ. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-012-5.

PATOČKA, Jan 1907-1977, Petr 1948- FIDELIUS a Ivan CHVATÍK. Češi: [soubor textů k českému myšlení a českým dějinám]. Oikoymenth: Filosofia, 2006, 2 sv. (901 s., 517 s.) ; 22 cm. ISBN 80-7298-181-1.

SCHOPENHAUER, Arthur. Svět jako vůle a představa. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9.

SCHOPENHAUER, Arthur. O vůli v přírodě a jiné práce. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1547-1

SCHOPENHAUER, Arthur, ČADRNOVÁ, Alena a Andrea POLÁČKOVÁ, ed. O smrti. Ilustroval Laco GARAJ, přeložil Helena VESELÁ. Brno: Zvláštní vydání..., 1996. ISBN 80-85436-41-8.

Sekundární

AJAYA. Psychoterapie Východu a Západu: sjednocující paradigma. Praha: Chvojko nakladatelství, 2000. ISBN 80-86183-18-1.

DUTTON, Kevin. Moudrost psychopatů: svatí, špioni a sérioví vrazi. Přeložil Renata ČERVENKOVÁ. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1462-5.

DWECK, Carol S. Nastavení mysli: nová psychologie úspěchu, aneb, naučte se využít svůj potenciál. Vydání druhé, aktualizované. Přeložil Kateřina EŠNEROVÁ. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2017. Žádná velká věda. ISBN 978-80-7555-032-3.

KARELA, Jan. Pojetí božství v díle Ladislava Klímy, v kontextu Upanišád a východní filozofie /Jan Karela; Praha 2018, 43 stran, bakalářská práce, Univerita Karlova, HTF, vedoucí práce Miloslava Blažková ; oponent práce Anna Hogenová

Upanišady. Přeložil Dušan Zbavitel, Praha: DharmaGaia, 2004, str. 185. ISBN 80-86685-34-9.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá filozofií vůle u Arthura Schopenhauera ve srovnání s filozofií vůle u Ladislava Klímy. V první části práce je popsána filozofie Schopenhauerova a to včetně věty o důvodu. V druhé části je popsána filozofie Klímova a provedeno srovnání obou myšlenkových směrů srovnávaných filozofů. Krom tématu vůle samé, jsou otevřena a popsána i témata osobní vůle, svobodné vůle, vůle jako principu, vůle k moci, vůle k životu, vůle k příjemnosti. V práci je popsán i vztah vůle a života, otázka sebevraždy, jako možnosti vzepření se moci vůle. Práce se zabývá také solipsismem Ladislava Klímy v kontextu vůle a východní filozofie, konkrétně upanišad. Není vynecháno ani téma božství Ladislava Klímy a otázka celku.

Abstract

This thesis deals with the philosophy of will of Arthur Schopenhauer in comparison with the philosophy of will of Ladislav Klíma. The first part of the thesis describes the philosophy of Schopenhauer, including the sentence of reason. The second part describes the philosophy of Klíma and compares the two schools of thought of the compared philosophers. In addition to the theme of will itself, the themes of personal will, free will, will as a principle, will to power, will to life, will to pleasure are also opened and described. The thesis also describes the relationship of will and life, the question of suicide, as a possibility of defying the will. The thesis also deals with Ladislav Klíma's solipsism in the context of the will and eastern philosophy, namely upanishads. The topic of the divinity of Ladislav Klíma and the question of the whole are also mentioned.